

HÍRLEVÉL

AZ EGYHÁZI KÖNYVTÁRAK EGYESÜLÉSÉNEK NEGYEDÉVES HÍRLEVELE

3

XXIII. ÉVFOLYAM

Az Egyházi Könyvtárak
Egyesülésének negyedéves
hírlevele

A kiadvány változatlan formában
és tartalommal szabadon terjeszthető,
felhasználható, nyomtatható, sokszorosítható
és korlátozás nélkül közzétehető.
Ez a Mű a Creative Commons Nevezd meg! 4.0
Nemzetközi Licenc feltételeinek megfelelően
felhasználható.

Lezárva: 2026. szeptember 14.

Főszerkesztő: Laskay Anna

Szerkesztőbizottság: Bácskai-Horváth Hajnalka,
Balogh Kriszta, Baranya Péter, Schilde René,
dr. Tamási Balázs, Veres Anna Mária, Winkler Anna

Felelős kiadó: Baranya Péter,
az Egyházi Könyvtárak Egyesülése elnöke
baranya.peter@piarista.hu

A címlapon a Ráday Gyűjtemény
Bibliamúzeumában kiállított Dürer-kori
rekonstruált nyomdagép látható.
A fotót Balogh Ferenc készítette.

A hátsó borítón a Kalocsai Főszékesegyházi
Könyvtár kódex-részlete található.
(Szent Pál levelei - Epistolae beati Pauli apostoli
cum glossa Petri Lombardi, Párizs, 1250 k.)

A fotókat a szerzők és a könyvtárak bocsátották
rendelkezésünkre. Külön köszönjük Balogh Ferenc,
Fábián Tamás, a Kalocsai Főszékesegyházi
Könyvtár és a Magyar Könyvtárosok Egyesülete
e téren nyújtott támogató együttműködését!

Tipográfia, tördelés: Mikáczó Kamilla

Az Egyesülés székhelye: 1092 Budapest, Ráday u. 28.

A szerkesztőség címe: 1052 Budapest, Piarista köz 1.
E-mail: ekeelnokseg@gmail.com

ISSN 2416-0229 (online kiadás)

Tartalomjegyzék

BEKÖSZÖNTŐ

3 | LASKAY ANNA: Körforgásban

KÖNYVTÁR-TUDOMÁNY

4 | GRÓCZ ZITA: A Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár múltja és jelene

KONFERENCIA, SZAKMAI NAP

A KÖNYV ÉS OLVASÓJA, HASZNÁLÓJA, ŐRZŐJE

11 | FARKAS KATALIN: Beszámoló az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének konferenciájáról

16 | VARGA-KOHÁRI MÁRIA: Kerekasztal-beszélgetés az egyházi könyvtárak fragmentumairól és a szakmai együttműködés lehetőségeiről

18 | BÁN MAGDOLNA: Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése szakmai napja – A harmadik nap krónikája

21 | TÖRÖK KAROLA: Szakmai látogatás az Országos Múzeumi Restaurálás és Raktározási Központban

22 | STEPELY IRÉN: Látogatás a Néprajzi Múzeumban

ESEMÉNYEK, RENDEZVÉNYEK

23 | SCHILDE RENÉ: Ízekbe zárt történetek – Múzeumok Éjszakája az egyházi könyvtárakban

26 | TALLÉR LILI: Múzeumok Éjszakája az esztergomi Bibliothecában

28 | FLIER GERGELY: Az MKE kecskeméti vándorgyűlésén jártunk

30 | BARANYA PÉTER: Merre tovább könyvtárak?

32 | HOÓS NÉ PÉTERFFY ALEXANDRA: Káldi 400 – Kamarakiállítás nyílt a Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtárban

32 | DR. LAKATOS JUDIT: A Magyarországi Metodista Egyház Lelkészkönyvtára

KINCSESTÁR

35 | BÁCSKAI-HORVÁTH HAJNALKÁ: Reklám a középkorból? Egy 15. századi besztercei kódexlap bemutatása

39 | BÁCSKAI-HORVÁTH HAJNALKÁ: Kódex online: A Fragmenta Codicum adatbázis bemutatása

KÖNYVTÁROS

41 | SCHILDE RENÉ: Évtizedek az egyházi könyvtárak szolgálatában Interjú Gy. Molnár Kerstin papír- és könyvrestaurátorral

45 | BARANYA PÉTER: A földön heverő könyvhalomtól az adatbázisig Interjú Kiss Tamással, a Győri Egyházmegyei Gyűjteményi Központ könyvtárosával

KÖNYVÉSZET

49 | LASKAY ANNA: A Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár évfordulós röplapjainak facsimile kiadása

50 | VERES ANNA MÁRIA: Tiszántúli történeti forrás a Dunamelléki Református Egyházkerület könyvbemutatóján

KITEKINTŐ

52 | DR. BÁLINT ÁGNES: Hogyan jöjjünk ki a lövészárokból? Szakmai önismeret és coaching szemlélet a könyvtárban

55 | Az EKE szakmai napja

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése a magyarországi és határon túli magyar egyházi-felekezeti könyvtárak ökumenikus szellemiségű szakmai-érdekképviselői szervezete. 1994-ben alakult, 1995 őszén jegyezte be hivatalosan a Fővárosi Bíróság. Az Egyesülés legfőbb szerve a közgyűlés. Az ügyeket az elnök, titkár, kamarás, felügyelőbizottság és a tíztagú elnökség intézi. A közgyűlés évente ülésezik, a többnapos összejövetel programjában a közgyűlésen túl tudományos konferencia, szakmai délelőtt, valamint ökumenikus lelki program is szerepel. Az összejöveteleket minden évben más-más felekezet és könyvtár rendezi. Az Egyesülés tagjai az egyházi könyvtárak (intézmények). Az egyesületnek jelenleg 66 tagkönyvtára van, 30 könyvtár szerepel a nyilvános könyvtárak jegyzékén. Az egyesülethez a könyvtárak mellett pártoló tagként magánszemélyek is csatlakozhatnak. Tiszteletbeli tagjaik közé választják azokat a magánszemélyeket, akik az egyházi könyvtárak érdekében vagy tudományos munkásságukban kiemelkedő tevékenységet folytatnak. Az Egyesülés szakmai napokkal, továbbképzésekkel, kiadványokkal igyekszik előmozdítani az egyházi gyűjtemények szakmai munkáját. A külső és belső kommunikáció az évente négyszer megjelenő EKE Hírlevél, az EKE honlap, az EKE levelezőlista, illetve az EKE Facebook és az UNITAS (Egyházi Könyvtárak Közös Katalógusa és Információs Portálja) segítségével történik. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése 2002 óta tagja a BETH-nek (Bibliothèques Européennes de Théologie), az európai teológiai könyvtárak egyesületének.

Körforgásban

Nyár, ősz, tél, tavasz. Büszkén soroltuk kisgyermekként az évszakokat, amint megtanultuk.

Ősz–tél–tavasz–nyár. Minden évben ugyanúgy ismétlődve. A megszokott rendben. Körforgásban. Állandó változásban. Változó állandóságban.

A természet folyamatosan megújul, érlelődik, ki- és beteljesedik, majd megpihen. Aztán újra serked, újra zöldül! Ritmikus ismétlődésével emlékeztet a rendszerességre és a rugalmasság szükségességére.

Az állandóság és a változás, a rend és a rugalmasság egyaránt jellemzi egyházi gyűjteményeinket, ahol találkozik az értékőrzés, a megóvás, a védelem és a változó környezethez, a technikai kihívásokhoz és a felhasználói igényekhez való folytonos alkalmazkodás.

Ahogy a természetben a nyár a gyümölcsérés, az aratás, az új kenyér ideje, úgy számunkra a többnapos szakmai találkozónk megtartására, a nagy háttér munkák elvégzésére és a személyes töltökezésre adódó alkalom. Lapszámunkban épp ezért, az EKE nyári konferenciáját állítjuk a fókuszba. Szakmai napunkon – többek között – a Kalocsai Főegyházmegyei Könyvtárban folyó munkát ismerhettük meg, így ez lett Könyvtár-tudomány rovatunk témája. Az EKE konferencián és szakmai napon érintett témák, megosztott eredmények, előremutató kezdeményezések közreadásával egyszerre kínáljuk a nyári élmények felidézésének lehetőségét a résztvevőknek és az információk átadását mindazoknak, akik júliusban nem lehettek velünk a Ráday Házban.

Szintén fontos, nyári, szakmai esemény a Magyar Könyvtárosok Egyesületének vándorgyűlése, amelyről a résztvevő egyházi könyvtárosok egyike számol be oldalainkon. Egyesülésünk alapító tagja az – MKE által koordinált – Könyvtárszakmai Kerekasztal elnevezésű kezdeményezésnek, amelyről ismét hírt adunk. A nyár és számos gyűjteményünk visszatérő rendezvénye – az országos kezdeményezéshez kapcsolódó – Múzeumok Éjszakája. Ennek központi témája, ebben az évben a gasztronómia és a kultúra találkozása volt. Összeállítást készítettünk azon gyűjteményeinkről, amelyek kifejezetten ételekhez és étkezéshez kötődő programot valósítottak meg. Az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár átfogó programjáról külön cikk íródott.

A Káldi-Biblia megjelenésének 400 éves évfordulójáról most is megemlékezünk: a Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtár kamarakiállításának köszönhetően. Ősz lévén az avar sokszínűsége is eszünkbe juthat az egyesülésünkhöz tartozó könyvtárak sokféleségéről. Újabb színfoltként – oldalainkon is bemutatkozik – a Magyarországi Metodista Egyház Lelkészkönyvtára.

Kincsestárunk egy 15. századi besztercei kódexlap történetét tárja elénk a Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Könyvtárának gyűjteményéből. Ezzel párhuzamosan, a Fragmenta Codicum adatbázist mutatjuk be.

Könyvtárosaink közül Kiss Tamás, a Győri Egyházmegyei Gyűjteményi Központ könyvtárosa és az állományvédelemben elkötelezett munkatársunk, Gy. Molnár Kerstin papír- és könyvrestaurátor ismerhető meg.

Könyvészet rovatunk két kötetet ajánl olvasóink figyelmébe: egy kalocsai kuriózum mellett a Ráday Könyvtárban bemutatott, szentesi ritkaság szerepel.

Akár az állandóság, akár a változás áll közelebb hozzánk, helyes önismerettel mindkettő gyűjteményeink javára fordítható! Ezért (is) ajánlom jó szívvel a Könyvtári Intézet *Szakmai önismeret és coaching szemlélet* elnevezésű képzéséről szóló írást. Az egyéni fejlődést és az együttműködést szolgálják szakmai programjaink, amelyekről örömmel adunk hírt.

Mert érdemes minél többet átmenteni a nyár bőséges terméséből hogy télen is részesülhessünk javaiból! Okosan átmentve

A Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár múltja és jelene

A Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár története és állománya

Könyvtárunk története a középkorra nyúlik vissza.

A 11. századtól, Szent István korától kezdődően a török hódoltságig értékes kódexeket és ősnymtatványokat őriztek Kalocsán. 1526-ban Tomori Pál kalocsai érsek elesett a mohácsi csatában, majd 1529-ben a törökök felégették Kalocsa városát. A káptalan tagjai elmenekültek, és magukkal vitték az értékes köteteket. A középkori gyűjteményből mindössze két ősnymtatvány került vissza a 20. század elején; néhány példányt a világ más könyvtáiraiban őriznek, a többi könyvnek azonban a török idők viszontagságai következtében nyoma veszett.

A török uralom után, a 18. század elején indulhatott meg újra a könyvek gyűjtése. A század egyik legkiemelkedőbb bibliofil érseke, könyvtárunk alapítója Patachich Ádám (1717–1784), kora nagy műveltségű, széles látókörű főpapja volt, aki 1776-ban kapta meg kinevezését a kalocsai érseki székre. Patachich tanulmányai során sokat foglalkozott az irodalommal, ennek megfelelően nagy becsben tartotta a könyveket. A Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár alapítójaként Patachich Ádám korának egyik legnagyobb és leggazdagabb hazai könyvtárát hozta létre. A gyűjtemény nagyságrendjét jól érzékelteti egy számszerű összehasonlítás. Az érsek magángyűjteménye 1783-ban 16 242, míg az ország egyetlen jelentős „állami” gyűjteményeként az az ekkortájt éppen Budáról Pestre költöző egyetem könyvtára 15 494 kötetes volt. Halálakor, 1784-ben a gyűjteménye már 19 000 kötetből állt. Ugyanebben az évben kelt ajándékozási okmányában könyveit utódaira hagyományozta, hogy azokat a főszékesegyházzal és a káptalannal együtt birtokolják. Patachich érsek utódai folytatták a könyvgyűjtést,

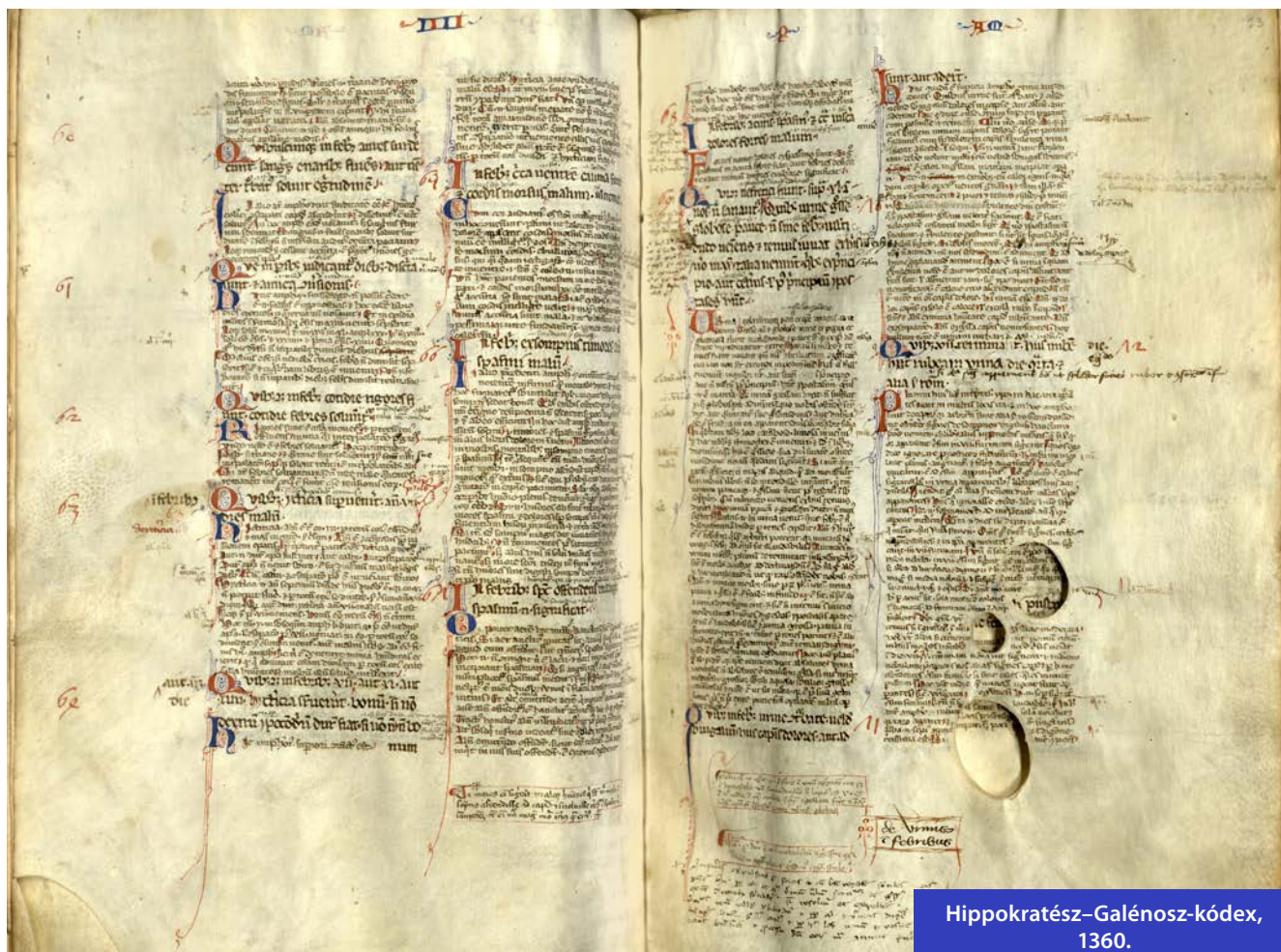

Grócz Zita

így az érseki és kanonoki hagyatékokból tovább bővült a könyvtár. A gyűjtemény nagysága ma már eléri a 170 000 kötetet, és az érseki palota keleti szárnyának első és második emeletén valamennyi helyiségét elfoglalja. A keleti szárny első emeletén található Patachich-terem nyitva áll a látogatók előtt. A korabeli ízléssel berendezett, impozáns teremben a falak mentén körben faragott tölgyfa állványok sorakoznak. A terem pilléreire könyvespolcokat építettek, középre pedig praktikus író-munkasztalokat helyeztek el. Minden íróasztalon több mint 500 kötet sorakozik. A könyvszekrények tetejét díszes faragott keretekbe foglalt portrék ékesítik: Franz Anton Maulbertsch különböző klasszikus irodalmárokat és tudósokat ábrázoló grisaille fatáblaképei. Ma is egyedülálló látványt nyújt a könyvek egységes, aranyozott bőrkötése, amely Werner Vencel könyvkötőmester munkája. A könyvtár látogatható részein állandó és időszakos kiállítások mutatják be az intézmény történetét és a gyűjtemény kialakulását.

Hartmann Schedel,
Liber chronicarum, Nürnberg,
Anton Koberger, 1493.

Hippokratész–Galénosz-kódex,
1360.

Könyvészeti ritkaságainak keresztül a látogatók megismerkedhetnek a különböző korok könyvkultúrájával, valamint a kéziratos és nyomtatott könyvek történetével.

A könyvtár legrégebbi írásos dokumentuma az ókori Mezopotámiából származó ékiratos agyagszeg, amely Gudea lagasi papkirály korából való (Kr. e. 2110 körül). Kéziratos gyűjteményünk több mint 800 kötetből áll, amelyek közül a legértékesebbek a 11–16. századból származó középkori kódexek (64 darab). A legrégebbi kódex a 11-12. századra datálható. A türelem és a szorgalom remekműve a 13. századi *Biblia Latina* pergamenkódex. A teljes Ó- és Újszövetséget tartalmazó Szentírást szinte átlátszóan vékony – magzati bárányok bőréből készített – pergamenlapokra másolták le, mindössze 1 mm-es (gombostűfej nagyságú) betűvel. Szent Pál leveleit tartalmazza az az iniciálékkal gazdagon díszített kézirat, amely 1250-ből származik. A szentírási szöveget Petrus Lombardus 12. századi párizsi püspök kommentálta. Ez a kommentár ma már csupán néhány könyvtár féltve őrzött és kisszámú tudós által olvasott kincse.

Az Arisztotelész-kódex a filozófus négy bölcséleti és erkölcsi művét tartalmazza. Kódexszakértők szerint a 13. századból a kalocsai példánnyal együtt mindössze nyolc Arisztotelész-kódex maradt fenn. A többi hét példányban nem szerepel dátum, ebben viszont az *okokról* című értekezés végén feltüntették az 1290-es évszámot. A Hippokratész–Galénosz-kódex 1360-ban készült. Hippokratész aforizmáit és kórjósait, valamint Galénosz orvosi rendszabályait tartalmazza, Afrikai Konstantin Monte Cassinó-i szerzetes fordításában és magyarázataival. Patárich Ádám érsek egy bécsi aukción vásárolta meg a kéziratgyűjtemény egyik legszebb művészi díszítésű pergamenkódexét. A 15. századi Zsoltároskönyvet gazdagon díszítették aranyozott iniciálékkal és kis méretű szövegközi képekkel, miniatúrákkal. A legnagyobb ritkaságok közé tartozik egy 15. századi *Breviarium* táblájába ragasztott táblanyomat 1452-ből.

A 15. századi első nyomtatott könyveket, az ősnymtatványokat a legszebb kiadások képviselik. A mainzi, nürnbergi, velencei és bázeli ősnymdákban származó, kézzel színezett metszetekkel, tollrajzos virágmotívumokkal és aranyozott iniciálékkal díszített példányokat őriz a gyűjtemény.

Tycho Brahe,
Astronomiae instauratae
mechanica, Wandsbe,
Philipp von Ohr, 1598. Nr. 25.

Aldus Manutius, a híres velencei mester munkássága kiemelkedő a 16. századi nyomdászat történetében. Aldus velencei műhelyéből több ritka görög és latin nyelvű kiadás is megtalálható, a bázeli Johannes Frobenius kötetei mellett. Frobenius kiadványai Aldus műveivel együtt a legszebb 16. századi könyvek, a könyvművészet történetének kiemelkedő remekei. A reformáció nyomdászai főleg nemzeti nyelvű munkákat adtak ki. Könyvtárunk őrzi Hans Lufft wittenbergi nyomdász legjelesebb munkáját, a Luther-Biblia teljes, gazdagon illusztrált kiadását, valamint a reformátor saját használatú Bibliáját is kézírásával. Mérföldkő a csillagászat történetében Kopernikusz *De revolutionibus orbium coelestium* (Az égi pályák körforgásáról) című műve, amelyben közli a Nap-középpontú (heliocentrikus) világrendszerről szóló elméletét. Kopernikusz könyvének 1566-os bázeli kiadása mellett kivételes ritkaságnak számít Tycho Brahe dán csillagász *Astronomiae instauratae mechanica* című, 1598-ban nyomtatott könyve, amelyből a világon mindössze néhány regisztrált példányt tartanak nyilván.

Andreas Vesalius az újkori anatómia megalapítója; fő műve, a *De humani corporis fabrica* (Az emberi test felépítéséről) korszakalkotó az orvoslás történetében. Művének 1555-ben, Bázelen megjelent javított kiadása az akkori színesített könyvkiadás csúcsteljesítménye. Vesalius anatómiája mellett számos 16. századi gyógyszeres- és füveskönyv is sorakozik a polcokon. Lorenz Fries *Spiegel der Artzney* című, 1518-as strassburgi kiadása a korabeli orvosi könyvek mintapéldánya.

A régi magyar könyvek közül a Vizsolyi Biblia, Heltai Gáspár krónikája, Pesti Gábor hatnyelvű szótárának 1538-as ritka példánya, valamint a híres magyar nyomdász és betűmetsző, Misztótfalusi Kis Miklós nyomtatványai is megtalálhatóak a gyűjteményben. Regényes sorsú a Rodostót megjárta *Liliomkert* című imádságoskönyv. II. Rákóczi Ferenc egyik embere vitte magával Törökországba, ahol egy könyvkötő újrakötötte, és a monogramját is beleégette a fedőlapba. A bujdosók leszármazottai csak az 1780-as évek végén térhettek haza, és ekkor ajándékozták a kötetet Kollonich László kalocsai érseknek.

Modernizáció, digitalizálás és kutatás

Az állomány elektronikus feldolgozásának történetében a 2000. évig kell visszamennünk. Ekkor indítottuk el a retrospektív katalóguskonverziót, amely megalapozta a hagyományos, cédulákra épülő rendszerünk elektronikus átállítását. Könyvtárosként mindannyian jól tudjuk, mekkora módszertani kihívás a régi, kézzel írt vagy gépelt papírcédulák visszamenőleges elektronikus feldolgozása – különösen egy ilyen nagy értékű, muzeális állomány esetében. Akkoriban természetesen még a kor technikai lehetőségeihez kellett igazodnunk. A munkát a ma már muzeálisnak ható, DOS-alapú Orbis adatbázis-kezelőben kezdtük meg. Külön adatbázisban rögzítettük az 1850 előtti régi könyveket és az 1850 utáni dokumentumokat. Bár ez a puritán környezet mai szemmel kezdetlegesnek tűnhet, szakmai szempontból ez volt a digitalizációnk igazi bölcsője. Az itt kialakított adatbázis-logika fektette le a későbbi fejlesztések alapjait. A célunk egyértelmű volt: egyetlen integrált rendszerben kereshetővé tenni a teljes kalocsai gyűjteményt. Azonnal szembesültünk azonban a legnagyobb nehézséggel: a régi katalóguscédulák leírásai hiányosak voltak. Gyakran hiányzott a szabványos bibliográfiai leírás, a terjedelmi adatok és egyéb fontos információk.

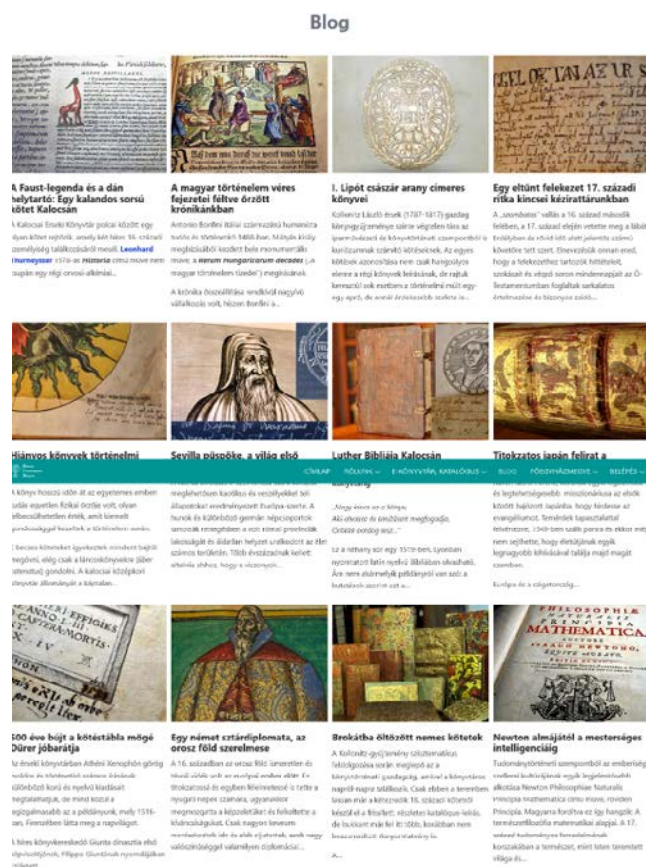

Így a munka korántsem merült ki az adatok egyszerű begépelésében; szinte minden egyes tételnél komoly kutatómunkára, rekatalogizálásra és adatkiegészítésre volt szükség.

A folyamatban a következő jelentős mérföldkövet a 2002-es év jelentette. Ez szorosan kapcsolódik Kékesi János főkönyvtáros örökségéhez, aki 1962 és 1977 között vezette a könyvtárat, és megalapozta a gyűjtemény modern kutatását. Az ő időszakához kötődik az az 1962–1963-as nagy állományrendezés is, amikor a muzeális gyűjteményekből egy úgynevezett duplumeladás keretében körülbelül 6 000 kötetet értékesítettek. Az ebből befolyt összegből tudták finanszírozni a kalocsai Nagyboldogasszony-főszékes-egyház tetejének sürgős javítási munkálatait. A megmaradt könyvanyagot Kékesi János ekkor teljes egészében átrendezte, és új raktári jelzetekkel látta el. Mivel a régi jelzetek ekkor eltűntek, a hazai és nemzetközi bibliográfiákban, nyilvántartásokban – például a CIH-ben (*Catalogus incunabulorum quae in bibliothecis Hungariae asservantur*) – a mai napig a korábbi jelzetek szerepelnek, ami komoly kihívást jelentett a kutatás és a feldolgozás során. Éppen ezért volt kulcsfontosságú, hogy az ősnymtatvány-gyűjteményünk 2002-ben megkezdett retrospektív feltárása már szigorúan autopszia – vagyis a kötetek fizikai kézbevétele és egyedi vizsgálata – alapján zajlott. A leíró adatok rögzítése mellett elkezdtek a legfontosabb oldalak, az incipitek, explicitek és illusztrációk képi feldolgozását is.

A könyvtári digitalizációban a 2004-es év hozott fordulóponthoz, amikor egy minisztériumi pályázat segítségével beszereztünk egy nagy teljesítményű A3-as szkennert, és a Pytheas Könyvmanufaktúra professzionális könyvszkennerével négy kiemelten védett dokumentumunkat teljes egészében sikerült digitalizálnunk, majd elérhetővé tennünk a honlapunkon. A múlt értékei itt kapcsolódtak össze először a jövő technológiájával.

A technikai alapok lefektetése után a közel 4 000 kötetes antikvaállomány feldolgozására fókuszáltunk. A digitalizálás gyümölcseként született meg a *Kalocsa kincsei* CD-sorozat három része, amely szó szerint hazavihetővé tette a könyvtár falai között őrzött értékeket. Ezzel párhuzamosan elindítottuk a hasonló kiadások sorát: a Pytheas Könyvmanufaktúrával együttműködésben olyan tökéletes, az eredeti kötés-technikát, papírmínőséget megidéző kiadásokat hoztunk létre, amelyek a bibliofil igényeket is maximálisan kiszolgálják. Azóta 33 ritka kötet hasonlója készült el.

A 2007-es év újabb szintlépést hozott: bevezettük a Corvina integrált könyvtári rendszert. Ennek köszönhetően az 1850 utáni könyveink online katalógusa felkerült az internetre. Ezzel párhuzamosan megkezdtük a Régi Magyar Könyvtár (RMK) gyűjtemény tudományos leírását és fotózását, majd folytattuk a munkát a Régi Magyarországi Nyomtatványokkal (RMNY) is. 2012-ben elérkezett az idő, hogy az addig felhalmozott hatalmas adatmennyiséget egyetlen, modern platformra tereljük: a korábbi Antik adatbázisunkat teljes egészében konvertáltuk a Corvina rendszerbe. Időrendben haladva a feldolgozást a 17. századi könyvekkel folytattuk.

Ha mérleget vonunk a 2002 és 2012 közötti tízéves ciklusról, elmondhatjuk, hogy ez egy igen intenzív feldolgozási időszak volt: ősnymtatványok, antikvák, RMK-k, RMNY-k feldolgozása, több mint 50000 digitális kép. A történeti állomány szisztematikus feltárása során öt olyan ősnymtatványt fedeztünk fel, amelyek a hazai és a nemzetközi nyilvántartásokat is jelentősen gazdagították.

2014-ben egy csúcskategóriás Bookeye szkener beszerzésével képessé váltunk a legértékesebb és legsérülékenyebb középkori kódexek fizikai sérülés nélküli digitalizálására, amelyeket a honlapunk 2015-ös teljes megújulása után a nagyközönség számára is hozzáférhetővé tettünk. A könyvtár életében a 2017-es év hozott újabb mérföldkövet, amikor a *Fragmenta et Codices* Kutatócsoport révén valódi tudományos kutatóbázissá alakultunk. 2019-ben elindítottuk az egyik legátfogóbb projektünket: alapító érsekünk könyvtártermének, a Patachich-terem könyvanyagának részletes, modern feldolgozását és leírását.

Amikor a világ 2020-ban a lezárások miatt az online térbe kényszerült, könyvtárunk ehhez igazodva elindította a *Válogatás régi, ritka dokumentumainkból* című online tartalomszolgáltatását. A régi, ritka gyűjtemény anyagából épülő, folyamatosan gazdagodó adatbázis az intézmény által őrzött legkorábbi dokumentumok-

hoz biztosít hozzáférést. A kódexekről, kéziratokról, ősnymtatványokról, ritka könyvekről készült digitális felvételeket jó minőségben, a forrás megjelölésével szabadon hozzáférhetővé, letölthetővé és felhasználhatóvá tettük, így az eredetiben csak szigorú kutatási engedéllyel tanulmányozható dokumentumok nemcsak a tudományos kutatók, hanem a lehető legszélesebb közönség számára is elérhetővé váltak. A 2022-es év újabb tudományos együttműködést hozott: megkezdte nálunk kutatásait az MTA-BTK Zenetudományi Intézet „Lendület” Digitális Zenei Fragmentológia Kutatócsoportja is, amely az egykori, úgynevezett zágrábi kötések után kutatva a nálunk őrzött kottás kódextöredékeket dolgozta fel.

2023-ban egy újabb nagyszabású vállalkozásba kezdünk: Kollonich László érsek (1736–1817, érsek: 1787–1817) több mint 23 000 kötetes magánkönyvtárának szisztematikus feldolgozásába. A munka jelenleg is tart, és a számok önmagukért beszélnek: eddig 8 290 rekordot módosítottunk és vittünk be a rendszerbe – szigorúan autopszia alapján. A két muzeális gyűjtemény feldolgozása során 325 olyan, korábban teljesen ismeretlen antikvát és régi magyar nyomtatványt fedeztünk fel, amelyek létezéséről korábban nem volt tudomásunk!

Honlapunk több mint tízévi sikeres működés után 2025-ben teljes strukturális és vizuális megújuláson esett át. Az átfogó fejlesztés eredményeként az adatbázisaink és szakmai anyagaink immár modern, letisztult és felhasználóbarát felületen érhetőek el, biztosítva a gyorsabb és áttekinthetőbb böngészést. A megújulást követően egy hiánypótló blogsorozatot indítottunk, amelyben a könyvtárosok közérthető stílusban, gazdag és nagy felbontású képi dokumentáció kíséretében mutatják be könyvtárunk rejtett kincseit. Facebook-bejegyzéseinkben nemcsak a muzeális ritkaságokat tárjuk az olvasók elé, hanem bepillantást engedünk a tudományos feldolgozó-munka kulisszatitkaiba is, megosztva a legizgalmasabb könyvészeti és kultúrtörténeti felfedezéseket. A kezdeményezés szakmai elismerést aratott: írásainkat mára a legmeghatározóbb hazai könyvtári, múzeumi és közgyűjteményi portálok is rendszeresen szemlézik és hivatkozzák.

A virtuális világ mellett a Patachich-teremben 2008 óta minden évben egyedi, tematikus időszaki kiállításokat rendezünk. Kezdtük a Bibliakiállítással, bemutattuk a csillagászat történetét, „utaztunk” misszionáriusokkal, foglalkoztunk a világvallásokkal, a víz kultúrtörténetével, vagy éppen a gasztronómiával és a vadászattal. Legutóbb a gyógyítás történetét és a Szentéveket dolgoztuk fel, idén, 2026-ban pedig a kiemelkedő *Tomori 500 – Kard és kereszt* hadtörténeti kiállítással tisztelgünk a múlt előtt. Az egyes kiállítások anyagából gazdag kísérőkiadványokat is megjelentettünk.

Könyvtárunkban már több mint 20 éve, 2002 óta szakrestaurátorok végzik a helyszíni restaurálást és állományvédelmi munkát. Az elvégzett állagmegóvó és helyreállító restaurálásnak köszönhetően a pótolhatatlan könyvészeti ritkaságokat, egyedi példányokat tartalmazó Patachich-, Kollonich- és ősnymtatvány-gyűjtemény (mintegy 30 000 kötet) visszanyerte eredeti szépségét, a kötetek konzerválása hosszú távra biztosítja a muzeális állomány kutathatóságát, további feldolgozását. Az elvégzett munka nagyságrendjét érzékelteti, hogy a 19 000 kötetes Patachich-gyűjtemény helyszíni restaurálása 14 évig (2002-től 2015-ig) tartott. 2016-ban megkezdődött Kollonich László érsek, a neves bibliofil könyvgyűjtő számos ritkaságot, muzeális dokumentumot tartalmazó könyvtárának állagmegóvó, helyreállító kezelése is.

A globális kutatási hálózatban való részvételünk méltó összefoglalása az elmúlt évtizedekben elvégzett munkáknak. A könyvtár szakmai hálózatokon keresztül kapcsolódik a nemzetközi kutatói világhoz: az elmúlt években Japántól Uppsalán és Glasgow-n át Piséig számos szakember kutatta a kalocsai gyűjtemény ritkaságait. A közös munka konkrét, kézzelfogható szakmai eredményeket hozott, amelyek új cikkek, tanulmányok és interaktív workshopok formájában valósultak meg. 2026. június 1-jén tettük elérhetővé régi könyveink és kézirataink online katalógusát – jelenleg 870 kézirat, 465 ősnymtatvány, 3 162 antikva és 15 599 darab 1850 előtti dokumentum, összesen 20 096 rekord kereshető az adatbázisban, a leírások a feldolgozás ütemében frissülnek, így a kereshető dokumentumok köre is folyamatosan bővül.

Felhasznált irodalom:

- Boros István, *A Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár*, Bp., Balassi Kiadó, 1994.
 Dobék Ágnes, *Patachich Ádám kalocsai érsek könyvtárának gyarapítói – Egy könyvgyűjtési hálózat működése Kalocsa, Pest, Bécs és Róma csomópontjai mentén (1776–1784)*, in Magyar Könyvszemle 142 (2026), 21–52.
 Farkas Gábor Farkas, *A magyar Kopernikusz*, in Magyar Könyvszemle 125 (2009), 305–322.
 Huszár Ernő, *A kalocsai főszékesegyházi/érseki/könyvtár*, Kézirat, Kalocsa, é.n.
 Illés György, *Mesélő könyvtárak*, Bp., Móra, 1984, 42–53.
 Kékesi János, *A kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár 1784–1964*, Kézirat, Kalocsa, 1964.
 Lakatos Adél (szerk.), *Patachich Ádám érsek emléke, Zajezdai báró Patachich Ádám, kalocsai érsek (1776–1784) halálának 220. évfordulója alkalmából rendezett konferencia és kiállítás emlékkönyve*, Kalocsa, 2005.
 Tóth Tamás, *A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye 18. századi megújulása Patachich Gábor és Patachich Ádám érsekek idején (1733–1784)*, Budapest-Kalocsa, METEM-Kalocsai Főegyházmegyei Levéltár, 2014.
 Vértessy Miklós, *Patachich Ádám ősnymtatványgyűjteménye*, in Magyar Könyvszemle 84 (1968) 54–61.
 Wehli Tünde–Boros István, *Bibliák Kalocsán*, Kalocsa, Főszékesegyházi Könyvtár, 1996.
 Winkler Pál, *A kalocsai érseki kastély és főszékesegyházi könyvtár története*, Kalocsa, Árpád Rt., 1932.
<https://konyvtar.asztrik.hu/blog>
<https://konyvtar.asztrik.hu/katalogus>
<https://konyvtar.asztrik.hu/node/278>
<https://www.facebook.com/konyvtar.asztrik>

A könyv és olvasója, használója, őrzője

Beszámoló az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének konferenciájáról

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének közgyűlése és konferenciája
A könyv és olvasója, használója, őrzője. Az egyházi muzeális könyvtárak helyzete a magyar könyvtári rendszerben címmel 2026. július 8–10. között a Ráday Könyvtár szervezésében Budapesten a Ráday Házban került megrendezése. Az első napon konferenciaelőadásokra és kerekasztal-beszélgetésre került sor.

Molnár Sándor Károly

Hegyi Ádám

Zvara Edina

Simon Melinda

A sokszínű, tartalmas program **Lányi Gábor János** református teológus-lelkész, a Károli Gáspár Református Egyetem Hittudományi Karának habilitált egyetemi docense által tartott áhítattal indult. Az első előadó **Molnár Sándor Károly** egyháztörténész, a vendéglátó Ráday Gyűjtemény munkatársa volt, aki *Teológiai transzfer vagy sajátos teológiai fejlődés? – Ballagi Mór egyoldalú reflexiója August Tholuckra* címmel tartott előadást. A prezentáció a mesterséges intelligenciát, a hagyományos, forrásokon alapuló kutatómódszertant és ezek következtetéseit hasonlította össze August Tholuck német protestáns teológus magyarországi recepciója kapcsán. A vizsgálat tárgya Tholuck 1851-ben megjelent, a Ráday Könyvtárban található *Die Bibel* című műve és annak Ballagi Mór által fordított, valamint jegyzetekkel ellátott *A Biblia Tholuck August után* 1864-es pesti kiadása volt. A magyar változat a mű fordításán kívül tartalmazza Ballagi bő, személyes jegyzeteit, teológiai megjegyzéseit, valamint egybevet különböző bibliakiadásokat és szövegvariánsokat. Az edíció nagy hatással volt a magyar protestáns ébredési mozgalmakra és a Biblia revidált kiadására.

A második előadást **Hegyi Ádám** a Szegedi Tudományegyetem docense tartotta *A református gyűjtemények olvasóiról* címmel. Felhívta a figyelmet arra, hogy a téma átfogó elemzése túlmutat egy előadás keretein. Az olvasás és a reformáció kapcsolatának vázlatos áttekintését követően a különböző olvasási szokásokat vizsgálta, mint például az intenzív és a közösségi olvasás – előbbi a sola scriptura utóbbi a „Lese-Kabinet” fogalmával kapcsolható össze. Az előadás források bemutatásával szólt a 18. századi Magyarországon a társadalom különböző rétegeiben kimutatható bibliaismeretről, mely hangsúlyozottan nem egyenlő a Biblia olvasásával. Kitért a kéziratos kultúra cenzúra által előhívott kényszerű elterjedésére. Összefoglalójában megállapította, hogy a református gyűjtemények és művek tekintetében nem minden esetben a megolvasott tudás hagyományozódik tovább, hanem sokszor az öröklődő emlékek felidézése, mely közbeszédben vagy tananyagban, illetve egyéb módon átvett tudást jelent.

Zvara Edina a Szegedi Tudományegyetem docense *Szerzetesrendek kora újkori könyves forrásai* címmel tartott előadást. Az előadás bevezetőjében a könyvjegyzéket, mint kultúrtörténeti forrásokat jellemezte, ugyanakkor kitért arra is, hogy a vizsgálat tárgya minden esetben forráskritikával értelmezendő.

A továbbiakban a királyi Magyarországon letelepedett szerzetesrendek, azon belül a ferences rend könyvjegyzékeit elemezte. Rámutatott, hogy a 16-17. században a történelmi események folytán kevés jegyzékről van jelenleg tudomásunk és azok sem mutatnak egységes képet. Az előadás jellemezte a ferences rend obszerváns mariánus és szalvatoriánus kolostorainak könyvjegyzékeit, valamint a jegyzékekben belül a művek csoportosítását, rendszerezését. A vizsgálat eredményeképpen a könyvek tipológiájáról az a megállapítás tehető, hogy a művek a rendek napi feladatait – iskolai oktatás, lelkipásztori munka – szolgálták, valamint az, hogy a 17. században könyv és a könyvtár a hitbéli megújulás fontos eszköze volt

Simon Melinda a Szegedi Tudományegyetem adjunktusa az *Egyház és vallás a kiadói és nyomdászjelvényekben* címmel tartott előadást. Bevezetésében a kiadói és nyomdászjelvények megjelenésének célját és tipológiáját vázolta fel. Az általa bemutatott időszak jellemzően a 19-20. század volt, mivel a korábbi évszázadokban inkább alkalmi példákra tud a kutatás támaszkodni, melyekből következtetések nem vonhatók le. A prezentáció jellemzően nem ikonográfiai, hanem grafikai szempontú értékelésen alapult és magyar példák segítségével nyújtott betekintést az egyházi és vallási tartamú jelvények megjelenésébe és elterjedésébe. Vizsgálta a szimbolikus elemeket, több felekezet vallási jelképeit, egyházi vonatkozású személyek ábrázolását és röviden jellemezte azok és egy-egy korszak – mint például a 1990-es évek – változásait.

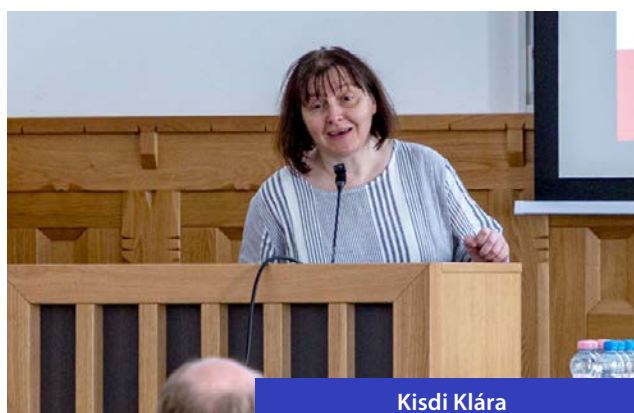
A szünetet követő első előadást **Bugár-Mészáros Károly** okleveles építészmérnök, építészettörténész a Budapesti Műszaki Egyetem Műemléki Szakmérnöki Képzés tanára *Könyvtár-entériőművészet* címmel tartotta. A cím azonos Bugár-Mészáros Károly közelmúltban megjelent könyveivel. A 2024-es első kötet a kezdetektől 1600-ig, a 2026 elején napvilágot látott második 1600-1800 között vizsgálja a témát. A gazdag diasorozaton alapuló prezentáció ókori példákön (Róma – Celsus könyvtára, Ravenna – Galla Placidia mauzóleuma stb.), majd jellemzően a magyar helyszíneken (Vágkeresztúr, Ják, Szentgotthárd, Bélapátfalva stb.) mutatta be a könyvszekrények különböző típusait: a könyvtárakban, templomok és monastorok kódexiró-, illetve tantermeiben, valamint tanulásra használt folyosóin található kisebb, fekvő részkönyvszekrényeket, falba vájt vagy épített félköríves záródású négyzetes, illetve ikerkönyvszekrényeket.

Bugár-Mészáros Károly

Sarbak Gábor

Kisdi Klára

Zsupán Edina

Perger Péter

Rozsondai Mariann

A délutáni program **Sarbak Gábor**, **Kisdi Klára** és **Zsupán Edina**, a Fragmenta et Codices Kutatócsoport tagjának három előadásával folytatódott. **Sarbak Gábor** *Középkori kódexek egyházi könyvtárainkban* címmel tartott előadást. Ismertette, hogy a kutatás korszakhatára immár nem 1526 augusztus 29, hanem az egész 16. század, Mohács évszázada. Röviden felidézte a több mint ötven éves kutatócsoport eddigi munkáját és eredményeit kiemelve Szelestei Nagy László személyét és jelentőségét, felsorolta és bemutatta az eddig megjelent, nemzetközi szinten jegyzett katalógusokat, valamint kitért a jelenleg készülő katalógusokra, a pannonthalmi és kalocsai gyűjteményekben végzett munkára. Hangsúlyozta, hogy a korszerű kéziratkatalógus többek között tájékoztató pontot nyújt szövegtörténeti, filológiai, kodikológiai, paleográfai, kötetérténeti kérdések megválaszolásához. Sarbak Gábor kiemelte a digitalizált kéziratok online jelenlétének fontosságát is.

Kisdi Klára *Kódextörédek feldolgozása* című prezentációjában Beda Venerabilis 8. században keletkezett műve a *Vita metrica Cuthberti* kézirat leveleinek több helyről és több őrzőkötetből előkerült töredékeit ismertette. A különböző helyen és időben felbukkanó, valamint azonosított négy levél útját az őrzőkönyvek azonosításával lehet nyomon követni. Az első darab az Országos Széchényi Könyvtár kódextörédek adatbázisa a Copia Digitalizált Kéziratok első tétele. Az egyes tétel leírásának szempontjai megegyeznek a *Fragmenta et codices in bibliothecis Hungariae* sorozatával.

Zsupán Edina *A részletes kódexleírás eredményei a Philostratos-corvina lokalizációja* című előadásában esettanulmányt osztott meg az érdeklődőkkel. Elmondta, hogy az adatok aprólékos vizsgálata meglepő, ugyanakkor megalapozott eredményekre vezethet akkor is, ha egyes gyűjteményekről, illetve azok darabjainak történetéről nem áll rendelkezésre dokumentáció. A *Philostratos-corvina* esetében a hordozó anyagot, a pergament, az írást, a másolót, valamint a díszítő személyét vizsgálva, valamint a példány illusztrációit (színhasználat, motívumok stílusbeli jellegzetességeit) figyelembe véve és összehasonlítva egyéb kódexekkel arra a következtetésre lehet jutni, hogy a rendkívül díszes példány Budán készült, így egyre nagyobb annak a bizonyossága, hogy volt könyvmásolóműhely Mátyás budai udvarában.

A következő előadást *A teológia, a felekezetek változó szerepe a 17. század végi nyomtatványokban* címmel **Perger Péter** az Országos Széchényi Könyvtár tudományos munkatársa, az RMNY munkacsoport tagja tartotta. Az előadás a legutóbb, 2023-ban megjelent 1671-1685 között, valamint a készülő két kötet 1685-1694, illetve 1695-1700-ban kiadott műveket tartalmazó RMNY kötetek áttekintő elemzését tűzte ki célul úgy, hogy 17. századi kontextustól sem tekintett el. Heltai János és Péter Katalin e tárgyban megjelent tanulmányait alapul véve megállapításokat tett hangsúlyozva azt, hogy az átfogó elemzést csak akkor lehet megtenni, ha a bibliográfia minden tétele teljességében áll a kutatás rendelkezésére. Ismertette, hogy a tárgyalt időszakra jellemző a vallási és iskolai nyomtatványok számának intenzív növekedése, ezen belül a katolikus felekezetek erősödése, illetve új kiadványtípusok megjelenése. Jellemző a protestáns könyvkiadás visszaszorulása, a városi nyomdászat eljelentéktelenedése. Míg a teológiai és egyházi témájú művek egyidejűleg maradnak az európai szellemi folyamatokkal, a világiakról ez nem mondható el. Összefoglalásként elhangzott, hogy a 17. század vége a nyomtatott nyilvánosság tekintetében izgalmas korszak, a jövőbeli kutatások számos új, meglepő adattal szolgálhatnak.

Rozsondai Marianne művelődés- és könyvtörténész, az MTA könyvtárának nyugalmazott könyvtárosa *Az MTA ősnymtatványainak gyarapodása* című számos történettudományi- és művelődéstörténeti utalással és adattal átszőtt előadását a 2025. július 23-án az MTA KIK-ba került kivételes könyvgyűjteményről tartotta.

A gyűjtemény hozzávetőleg hatvanhárom könyvből – ötvenöt ősnymtatványból és nyolc korai antikvából – áll. Történetéről Rozsondai Marianne elmondta, hogy a kollekció Lőrincze Péter és neje Kovács Katalin gyűjtése, melyet tavaly nyáron férjével Rozsondai Bélával vásároltak meg és adományoztak korábbi munkahelyüknek, az MTA könyvtárának. Az előadásban a könyvek bemutatása és jellemzése alkalmával kitért arra is, hogy egy-egy példány megtalálható-e Magyarországon, az MTA könyvtárban, illetve egyházi gyűjteményben.

Utóbbit azért is tartotta fontosnak megjegyezni, mert az egyházi gyűjteményekben őrzött példányok száma a világi intézményekhez viszonyítva igen jelentős. A könyveket tematikus csoportokba sorolva (Klasszikus auktorok, Történelem, Humanista irodalom, Teológia és filozófia, Alkalmi beszédek) azon belül megjelenési év szerint mutatta be, egyes példányok jellemzésénél kitért a kötés egyediségére, különlegességére.

[A konferencia előadásai megtekinthetők az EKE YouTube-csatornáján.](#)

FARKAS KATALIN
Szegedi Tudományegyetem
Klebelsberg Könyvtár
Régi Könyvek Tára és Kézirattár

Kerekasztal-beszélgetés az egyházi könyvtárak fragmentumairól és a szakmai együttműködés lehetőségeiről

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülete által szervezett konferencia második napját egy gyakorlati megközelítésű kerekasztal-beszélgetés zárta, amelynek vendégei Kisdi Klára, Sarbak Gábor, Zsupán Edina és Perger Péter voltak. A beszélgetés középpontjában az egyházi könyvtárak muzeális gyűjteményeiben őrzött, kötésekben és könyvborítókra fennmaradt kódex-töredékek, valamint az ezek feltárásában és nyilvántartásában rejlő szakmai együttműködési lehetőségek álltak.

Az egyházi könyvtárak régi könyvanyagában számos olyan kötet található, amelyek kötéseiben, borítóiban vagy kötéstábláin kódexek töredékei maradtak fenn. Ezek a fragmentumok a muzeális gyűjtemények kiemelkedő értékei. A kerekasztal elsődleges célja annak megvitatása volt, hogy miként alakítható ki olyan segítő együttműködés az egyházi könyvtárak

és az Országos Széchényi Könyvtár *Fragmenta et Codices Kutatócsoportja* között, amely elősegítheti e sokszor még feltáratlan örökség számbavételét és tudományos hasznosítását.

A beszélgetés során felmerült egy közös adatbázis vagy regiszter létrehozásának lehetősége, amelyben az egyházi könyvtárak rögzíthetnék a gyűjteményeikben található kódex- és egyéb fragmentumok alapadatait. Egy ilyen nyilvántartás fontos előrelépést jelenthetne a töredékek előzetes felmérésében, hiszen számos intézmény őriz olyan anyagokat, amelyekről jelenleg nem áll rendelkezésre egységes, szakmailag hozzáférhető dokumentáció.

A kutatócsoport képviselői felajánlották, hogy egy módszertani segédletet, egyfajta silabuszt dolgoznának ki, amely összefoglalná, milyen alapadatokat

szükséges rögzíteni, illetve milyen szempontokat érdemes figyelembe venni a töredékek vizsgálata során. Ez az útmutató segítséget nyújthatna a könyvtárak munkatársainak az előzetes adatgyűjtésben, és egységesebb keretet biztosíthatna az egyes gyűjteményekben folyó felmérésekhez.

A beszélgetés egyik fontos megállapítása volt, hogy a fragmentumok nagy száma miatt a kutatócsoport nem tudja minden egyes töredék részletes, tudományos feldolgozását vállalni. Az egyházi könyvtárak által elvégzett előzetes felmérés és dokumentáció azonban olyan alapot teremthetne, amelyre a későbbi kutatások építhetnek. A létrehozandó regiszter tehát nem helyettesítené a szakemberek munkáját, hanem előkészítő adatbázisként, a további kutatások kiindulópontjaként szolgálhatna.

A résztvevők hangsúlyozták a képi dokumentáció jelentőségét is. A fragmentumkutatásban jártas szakemberek sok esetben már egy töredék fényképe alapján olyan részleteket és összefüggéseket is felismerhetnek, amelyek a területen kevésbé jártas könyvtárosok számára nem feltétlenül egyértelműek. Ezért különösen fontos lenne, hogy a tervezett nyilvántartás fényképek feltöltésére is lehetőséget biztosítson, és a dokumentáció elsősorban képi információkkal egészülhessen ki. A felvételek elkészítésénél alapvető szempontként merült fel a méretarányos ábrázolás: a töredékekről készült fényképeken célszerű mérőszalagot vagy más mérőeszközt is elhelyezni. A képi dokumentációt egy, az alapvető bibliográfiai és fizikai adatokat rögzítő kérdőív egészíthetné ki.

A kerekasztal során szó esett a töredékek könyvtári feldolgozásának nehézségeiről is. A kódexek mint egyedi dokumentumok leírása bizonyos szempontból közelebb állhat a muzeális tárgyak nyilvántartásához, mint a hagyományos könyvtári feldolgozáshoz. Ez a sajátosság ugyanakkor nehezen illeszthető az integrált könyvtári rendszerek és a könyvtári szabványok keretei közé. A közös gondolkodás egyik fontos kérdése ezért az volt, hogy miként lehetne a töredékek sajátos jellemzőit úgy rögzíteni, hogy azok a könyvtári nyilvántartásokban és a kutatás számára is megfelelően hozzáférhetőek legyenek.

A szakmai szemlélet változásával kapcsolatban elhangzott, hogy ma már nem tekintik szükségesnek minden töredék fizikai lefejtését a kötésből. A beavatkozás szükségességét minden esetben szakembernek kell mérlegelnie, figyelembe véve a kötet fizikai állapotát, a kötés szerkezetét, valamint a töredék tartalmi és tudományos jelentőségét. Példaként a zágrábi töredékek kerültek szóba: a mintegy 272 fragmentum

közül hozzávetőleg 30 esetében merült fel a lefejtés szakmai indokoltsága. Ez a példa is jól érzékelteti, hogy a töredékek feltárásánál a célzott, szakmailag megalapozott beavatkozásnak kell előtérbe kerülnie a teljes körű, minden esetben szükségesnek vélt lefejtéssel szemben.

A kódextöredékek mellett a régi nyomtatványok fragmentumainak leírása és bejelentése is a beszélgetés témái között szerepelt. E területen a szakemberek számára több feldolgozási segédlet áll rendelkezésre, különösen a magyar vonatkozású anyagok esetében, ami megkönnyíti az azonosítást és a dokumentálást. Kiemelt figyelmet kapott a kötésekben fennmaradt makulatúrák jelentősége is. Ezek a korábbi könyvanyagokból származó, másodlagosan felhasznált lapok fontos adatokat hordozhatnak a kötetek használatáról, előéletéről és provenienciájáról, ezért nyilvántartásuk a fragmentumkutatás szerves részét képezheti.

A beszélgetés végére kirajzolódott, hogy a kötésekben előkerülő különböző típusú töredékek komplex nyilvántartást igényelnek. A kutatócsoport munkájában is fontos szempont, hogy egy-egy kötéshez kapcsolódóan a kódextöredékek mellett az ugyanabból a kötésből származó régi nyomtatvány- és makulatúra-töredékek is együtt jelenjenek meg. Ez a megközelítés lehetővé teszi, hogy az egy kötéshez kapcsolódó információk összefüggéseikben váljanak kutathatóvá.

A közös regiszter elhelyezésével kapcsolatban felmerült, hogy annak az EKE honlapja is helyet adhatna, ugyanakkor a legoptimálisabb megoldást a *Fragmenta et Codices Kutatócsoport* felületéhez való kapcsolódás jelenthetné. Ez természetesen nem érintené a kutatócsoport tudományos igényű leírásait, hanem azokat kiegészítve, egyfajta előzetes regiszterként működhetne. A résztvevők ennek mentén kívánják folytatni a közös gondolkodást a nyilvántartás módszertani és technikai lehetőségeiről.

A kerekasztal-beszélgetés kötetlen, vidám és építőhangulatú beszélgetése nagyszerű alkalom volt az egyházi könyvtárak és a *Fragmenta et Codices Kutatócsoport* közötti szakmai együttműködés mélyítésére: közös adatgyűjtés, a módszertani támogatás és a képi dokumentációra épülő nyilvántartás hosszú távon hozzájárulhat az egyházi könyvtárakban őrzött, sok esetben még feltáratlan fragmentumok számbavételéhez, megőrzéséhez és tudományos hasznosításához.

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése szakmai napja – A harmadik nap krónikája

Mindenekelőtt le kell szögeznem, hogy aki részletes beszámolót vár tőlem a konferencia harmadik napjáról, az egészen biztos, hogy csalatkozni fog. Ha megengeditek, inkább a benyomásaimról és arról szeretnék írni, amit a tarisznyában hazahoztam erről a napról.

A technikai vívmányoknak, illetve a szervezők, elnökség felkészültségének köszönhetően, mindkét nap délelőttjének előadásairól készült felvétel, ami visszanezhető az egyesülés YouTube-csatornáján. Ajánlom is mindenki figyelmébe, aki esetleg személyesen nem tudott ott lenni, vagy nem élőben nézte a közvetítést.

Fontos megjegyezni, hogy nagy öröm volt látni az egész konferencián, de kiemelten a harmadik napon is, hogy a végére nem fogytunk el, szép számmal maradtak érdeklődők, hogy meghallgassuk saját közösségünkön belül előadó kollégáinkat. Reformátusként nem szeretném elragadtatni magam, de a nap indításához azt gondolom, hogy biztos alapot jelentett **Fekete Márton** lelkipásztor meditatív áhítata. Szerény szerint úgy éreztem a lelki elcsendesedésben, hogy végre megérkeztünk Isten jelenlétébe, sikerült fókuszba állítani a legfontosabbat. A napi ajánlott zsoltárt, a 133-at választotta nagytiszteletű úr az áhítat alapigéjévé. Amilyen rövid ez a zsoltár, olyan tömören hozza eléink a közösségi élet megannyi áldását, inspirációt adva további munkánk folytatásához.

Végtelenül gazdag volt az idei évi konferencia első és második napja is, a dolgaink rendezésén túl megismertük az impozáns, felújított, hiper-szuper helyszínt, annak kincses tárait, tudós emberektől hallhattunk remekbe szabott előadásokat. Az már csak hab volt a tortán, hogy tejbe-vajba fürösztöttek, etettek-itattak bőséggel bennünket. A harmadik nap mindig egy kicsit más, hiszen ritka kivétel, de ilyenkor magunk maradunk, egymás közt. Persze most is voltak szerencsére érdeklődők, akik fontosnak érezték, hogy egy-egy egyházi műhelyben folyó munkáról információkat szerezzenek és eljöttek. A barátságos légkörön túl, itt mindenki ajánlkozva és oldottan számolhat be a már elvégzett, vagy jelenleg is zajló munkáról. Amikor vége volt az egész napnak és hazafelé tartottam, akkor végig egy érzés keringett bennem, hogy borzasztó irigy vagyok. A leterheltségeink miatt ilyen jó, érdekes, értékes szakmai munkákra, amiket aznap hallhattunk, nagyon kevés időt tudunk csak kigazdálkodni.

Első előadónk **Kührner Éva**, a nyíregyházi görögkatolikus gyűjtemény vezetője volt. Azok számára, akik 2018-ban személyesen is járhattak a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola Könyvtárában, már szereztek egyfajta benyomást erről a muzeális gyűjteményről, de az azóta eltelt időben is történtek előrelépések állományvédelem tekintetében. Készültek szakemberek által felmérések, de bizony a szláv anyag rendbetételére még jelentős anyagi forrást kellene előteremteni. Senkit sem megsértve, de számomra a nap kiemelkedő beszámolója mindenképpen **Grócz Zita** kalocsai könyvtárvezető előadása volt. Sokak számára talán nem egyértelmű, de az ország egyik leggazdagabb műemléki gyűjteménye a Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtáré. Nagy öröm, hogy a már hosszú évek óta együtt dolgozó munkatársi közösséghez egy friss erő is csatlakozott Bálint személyében, aki mindenképpen az innovatív és meghökkentő újdonságokkal próbálja még vonzóbbá, figyelemfelkeltővé tenni a gyűjteményt. Hihetetlen munka lehet a teljes állomány feldolgozása, közkincsé tétele, amellyel, hogy köztudottan kiállításokat és rendszeres idegenforgalmi látogatásokat bonyolítanak le a kollégák. Zita a közel harminc éve folyó állományvédelmi, feltárási munkákról számolt be. Az előadásának legvégét mindenképpen érdemes megnézni, hiszen a mesterséges intelligencia segítségével egy kisfilmet láthattunk, a Tomori500 emlékév időszaki kiállítását beharangozva.

Ezt követően Erdélybe tettük át a székhelyünket, két beszámoló következett. Először **Kurta József**nek, a Kolozsvári Protestáns Intézet Könyvtárának, majd **Gordán Edinának**, a nagyenyedi Bethlen Gábor Dokumentációs Könyvtár vezetőinek előadásában. A kolozsvári régi állomány feldolgozásáról hallhattunk, ami fantasztikus volt abban a tekintetben, hogy kiterjedt a gyűjtemény egyes darabjainak kötésére is. Erre a célra egy saját szerkesztésű, profi adatlap is készült, ami kérésre megosztható. Azt gondolom, hogy még a szakavatott régi könyves könyvtárosnak is jó mélyen kell beleásnia magát ebbe a témába, hogy hitelesen fel tudja dolgozni ezeket a köteteket. Megsüvegelenődő, hogy ez egy széles körű kutatással is társult, hiszen igazgató úr a Kárpát-medence számos gyűjteményében megfordult, keresve, kutatva a kolozsvári példányokat. Edina régi visszatérő volt ezen a konferencián, jó volt megismerni a nagyenyedi gyűjteményben zajló munkát. Elképesztő, hogy egy fotógyűjteményből milyen ötletes dolog tud születni. Megnézhettük, hogy a mesterséges intelligencia segítségével hogyan elevenednek meg régi, megsárgult fotók, bemutatva egy századdal korábbi városi helyszíneket.

Kührner Éva

Grócz Zita

Kurta József

Gordán Edina

Bácskai-Horváth Hajnalka
és Stempely Irén

Taba Zsófia

Hubert Gabriella

Szabó Erika

A szünetet követően még három előadás következett. **Bácskai-Horváth Hajnalka** és **Stempely Irén** az első, 1626-os Káldi Biblia kiadásáról és ma fellelhető példányairól számolt be. **Hubert Gabriella** ny. könyvtárigazgató az Evangélikus Országos Gyűjtemény Könyvtárának készülő antikva katalógusáról beszélt. Utolsóként a Ráday Ház egyik gyűjteménye, a teológiai könyvtár két munkatársa, **Szabó Erika** és **Taba Zsófia** beszélt a Török Pál Könyvtár megalakulásáról, történetéről és jelenlegi helyzetéről.

A pénteki napon személyesen is megtekinthettük a könyvtárat. A legvégére már csak a köszönet szavai maradtak. Baranya Péter elnök úr először három nyugdíjba vonuló kollégát köszöntött egy-egy virággal. Reményeink szerint a jövőben is találkozhatunk majd velük, jönni fognak a rendezvényeinkre, így várjuk vissza Fábiánné Horváth Adrienn Páparól, Szabóné Barna Ildikót Debrecenből és Pázmándi Ágnes Budapestről. Járt a nagy gratuláció a segítő munkatársaknak, akik három napon keresztül lesték minden kívánságunkat, valamint a házigadának, akik szívüket-lelküket kitették azért, hogy mi jól érezzük magunkat. Találkozunk jövőre Győrben, gyertek minél többen!

BÁN MAGDOLNA

Kecskeméti Református
Egyházközség Könyvtára

Szakmai látogatás az Országos Múzeumi Restaurális és Raktározási Központban

Az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének 2026. évi közgyűlésén és konferenciáján a gyűjtemények régi és muzeális anyaga, ezeknek gondozói, olvasói és használói kerültek fókuszba. A szakmai programok is ezt járták körül.

Július 9-én, csütörtökön délután a résztvevők egy részének lehetősége nyílt látogatást tenni az Országos Múzeumi Restaurálási és Raktározási Központba. Az intézménynek helyet adó épületkomplexum a Városliget közelében (Szabolcs utca 33–35.) az egykori, Pesti Izraelita Hitközség kórháza helyén épült fel. A többszintes épület három emelete a föld felett van, további 4 szintje a föld alatt rejlik. A rendkívül izgalmas, vezetett túra során betekintést nyerhettünk a restaurálási műhely különböző osztályainak műhelyébe és munkájába. A restauráló műhely hallatán meglátásom szerint a legtöbb könyvtáros- levéltáros iratrestaurálással foglalkozó műhelyre, múzeum esetén a festmények világára gondol. Az OMRRK-ban szélesebb a skála. Két részlegen kerámiaműhely, kortárs festményrestaurálás, a fa- és fémrestaurálás, valamint a papírrestaurálás, a bőrrestaurálás és a textilrestaurálás elkülönülő műhelyei kaptak teret. A restaurálási központ terei és munkaállomásai megfelelnek a korszerű és az elvárt európai standardoknak és szabványoknak, a műtárgykörnyezet optimális. Az egyes műhelyek anyagtípusonként különülnek el, elhelyezési sorrendjük követi egy-egy komplexebb műtárgy restaurálásának folyamatát, a határterületek műhelyei egymás mellett vannak elhelyezve, de ugyanakkor jól elkülönítve. Részlegenként jellemzően 2-3 szakrestaurátor dolgozik.

A föld fölött elhelyezkedő műhelyek után a látogatás során a központ raktárait jártuk be. A komplexum a Szépművészeti Múzeum, a Magyar Nemzeti Galéria és a Néprajzi Múzeum számára biztosítja a műtárgyaik biztonságos, pormentes és megfelelő műtárgykörnyezetben történő raktározását és őrzését. Ez a rész már a föld alatti szinteken van kialakítva. Innen ered a Néprajzi Múzeum által *Raktármerülés* címen, időről időre tematikusan meghirdetett programjának neve is, amely az érdeklődők számára elérhető a meghirdetett időpontokban, látogatójegy vásárlása ellenében. A központ egy úgynevezett *Látványtárral* is kiegészül, mely meghatározott időpontokban, előre megváltott látogatói jegy ellenében szintén nyilvánosan láto-gatható.

Élmény volt a látogatás.

TÖRÖK KAROLA

Magyarországi Unitárius Egyházkerület
Dr. Szentiványi Sándor Unitárius Gyűjteménye

Látogatás a Néprajzi Múzeumban

A 2026-os budapesti EKE-konferencia egyik szakmai programja volt a Néprajzi Múzeum meglátogatása. Nagy érdeklődéssel indultunk, hiszen kíváncsiak voltunk, milyen lehetőségeket kínál a könyvtár számára a múzeum 2022-ben megnyílt új épülete. Csoportunkat Labancz Edit vezette végig a könyvtáron és a raktárakon. A letisztult, világos olvasótér modern bútorait többen ki is próbáltuk, és megtudtuk, hogy a könyvtár a diákok körében is népszerű tanulóhely. Figyelemre méltó volt a folyóirattal és a régi cédulakatalógus, amely egyedileg készített szekrényben kapott helyet. A múzeum aktuális programjaihoz kapcsolódó könyvválogatás mellett megismerhettük a szabadpolcos állomány saját, tematikus rendjét is.

A korszerű polcrendszerek és az állományvédelmet, illetve biztonságot szolgáló berendezések mellett arról is hallhattunk, hogyan költöztették át a gyűjteményt az új épületbe. Különleges élményt jelentett, hogy a raktárlátogatás során néhány darabot megnézhattunk a könyvtár féltve őrzött ponyvagyűjteményéből. A program közben lehetőségünk nyílt a közvetlen szakmai eszmecserére is. Vendéglátóink meséltek munkafolyamataikról, a hagyatékok kezeléséről és mindennapi tapasztalataikról, mi pedig saját gyakorlatunkat oszthattuk meg. Így nemcsak egy modern könyvtár működésébe nyerhettünk bepillantást, hanem egymástól is tanulhattunk.

STEMPELY IRÉN

Székesfehérvári Egyházmegyei Könyvtár

Ízekbe zárt történetek – Múzeumok Éjszakája az egyházi könyvtárakban

Az idei Múzeumok Éjszakáján is számos egyházi könyvtár nyitotta meg kapuit, és változatos programokkal várták a kultúra iránt érdeklődőket. Az idei programsorozat központi mottója, az „Ízekbe zárt történetek” arra kívánta ösztönözni a részt vevő intézményeket, „hogyan olyan programokat hozzanak létre, amelyek által a látogatók nemcsak szemlélteni tudják a művészeteket, hanem komplex kulturális élményként is meg tapasztalhatják, ahol az ízek és történetek új perspektívát nyitnak a múzeumi élményben.” Igazi kihívás volt ez a célkitűzés azoknak a könyvtáraknak, amelyek az országos tematikához kapcsolódva szerettek volna programot szervezni ezen az estén. Több EKE tagkönyvtár is vállalkozott arra, hogy könyvtári tereikben megvalósítsák a gasztronómia és kultúra találkozását.

Sárospatakon a Tiszánineni Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményeinek bibliai kertje ezen az estén fűszerkertté alakult át Laczkó Gabriella adattári igazgató vezetésével. A 16-17. századi főúri konyha elevenedett meg különféle recepteken keresztül, bemutató és kóstoló idézte meg a zöldségek múltját és jelenét. Kvízzjátékban is részt vehettek a vállalkozó kedvűek, a szerencsés nyertesek az este folyamán megismert és általuk kiválasztott recepthez szükséges fűszercsomagot kaptak ajándékba.

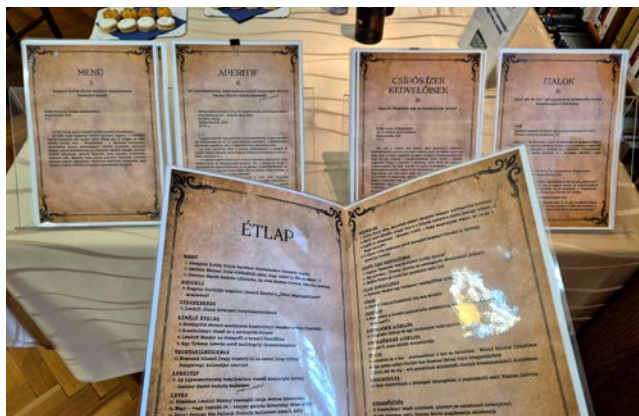
Egerben az egyetem Tittel Pál Könyvtárában „Étel és Irodalom” címmel rendeztek különleges programot. A vendégek étlapról választhattak 37 irodalmi szöveg közül, amelyeket megterített asztaloknál „fogyaszthattak” el. Közben a szervezők pogácsával és ásványvízzel is kínálták az olvasókat. A magyar irodalomból kiválasztott szövegek prózai és verses idézetek voltak. Az étlap hagyományos vendéglői felosztás szerint kínálta fel a szövegeket, így a kímélő ételek között például Kosztolányi Dezsőné „soványító étrend menüsorait” lehetett választani, vagy például levesként Petri György főzött – verses – francia hallevest Réz Pál tiszteletére.

Pápa

Pápa

Eger

Az előétel Esterházy Péter kapros zöldbabsalátája volt (Harmonia caelestis), a csípős ételt kedvelők Örkény István és Bödőcs Tibor szövegei közül választhattak. Szerepelt még az étlapon Krúdy Gyula, Márai Sándor, Rejtő Jenő, Szabó T. Anna, Dragomán György szövegrészlet is. A program sikerére való tekintettel a szervezők tervbe vették, hogy az ősz folyamán az egyetemi hallgatók számára újra megnyitják különleges irodalmi éttermüket.

Budapesten a Ráday Könyvtárban Szabó András *Asztal körül református módra – Étkezés és mindennapok a kora újkorban* című előadásán vehettek részt az érdeklődők, amely lehetőséget kínált, hogy a régmúlt konyhaművészetébe és étkezési szokásaiba pillantson be a látogató. Korabeli szakácskönyvek, naplók, önéletírások révén meglevenedtek a kora újkori értelmiség és nemesség étkezési szokásai. Terítékre került Thököly Sebestyén szakácsának 1602-es szakácskönyve, Szenci Molnár Albert zsoltárfordító naplója, illetve Bethlen Miklós önéletírása is, amely aprólékos pontossággal örököltette meg a kor gasztronómiai szokásait.

Eger

Budapest

Sárospatak

Pápán, a Református Könyvtárban szervezett program alapötletét a két állandó kiállítás főszereplője, Petőfi Sándor és Jókai Mór adta. Irodalmi nagyságaink életével kapcsolatban számos gasztronómiai történet keletkezett, illetve bizonyos gasztronómiai vonatkozások saját műveikben is olvashatók. Az „Ízekbe zárt történetek – Petőfi és Jókai gasztronómiai megközelítésben” című zenés irodalmi est során számos humoros történet hangzott el, melyet Birkás Zsófia improvizatív csellójátéka színesített.

Közben a vendégek falatozhattak a Petőfi által olyannyira kedvelt püspökkenyérből, vagy éppen a Jókai által gyakran fogyasztott töpörtyűs pogácsából. „Szeretőmet, a franciákat, a túrós tésztát és a rónaságot fülem hallatára ne gyalázza senki.” – vetette papírra 1847-ben a lánglelkű költő, Petőfi Sándor. „Minden tál étel egy szerelmi vallomás, vagy ellenkezője: egy csendes válóper.” – vallotta az első felesége, Laborfalvi Róza finom főztjeit élvező Jókai Mór. Sok kacagás, csellómuzsika, finom illatok töltötték be a könyvtári olvasó tereit.

Kíváncsian várjuk, hogy a jövő évi országos tematika milyen új kihívás elé állítja majd az egyházi könyvtárak kreatív munkatársait!

SCHILDE RENÉ

Dunántúli Református Egyházkerület
Könyvtára

Hálásan köszönjük a programokról készített beszámolókat és fotókat Lovas Anettnek (Sárospatak), Gál Tibornak (Eger), Veres Anna Máriának (Budapest)!

Múzeumok Éjszakája az esztergomi Bibliothecában

Az Esztergomi Főszékesegyházi Könyvtár – tucatnyi másik esztergomi kulturális intézményhez hasonlóan – 2026-ban is csatlakozott a Múzeumok Éjszakája programjához, és június 20-án éjfélig fogadta a látogatókat. Állandó kiállításunk megtekintése mellett ez alkalommal is igyekeztünk a legtöbb korosztály számára érdekes programokat, aktív időtöltési lehetőséget kínálni.

Egész este nyitva tartottak kötetlenül bejárható múzeumi tereink, ahol kollégáink a felmerülő kérdéseket is megválaszták. A múzeum megtekintése közben a látogatók kétféle kvízzjátékot is kitölthettek, amely a gyűjtemény és a hazai könyvtörténet érdekes, jelentős darabjaira, valamint a könyvtárhoz kötődő fontosabb személyekre, különgyűjteményekre hívta föl a figyelmet. A rejtvény helyes megfejtőinek apró ajándékokkal, matricákkal kedveskedtünk. Nem csak a legkisebbek számára voltak érdekesek és élvezetesekek a könyvtár gyűjteményéből kiindulva készített ex librises, iniciálés, nyomdászjelvényes színezők, memóriajátékok és különbségkereső feladatok. A Múzeumok Éjszakája témája a városban Pumukli volt, az ő figuráját ábrázoló bélyegzőt a Bibliothecában is kaptak a látogatók a pecsétgyűjtő füzetükbe.

Az este külön programjait a 19 órakor kezdődő tárlatvezetés nyitotta meg, melynek során kollégánónk részletesen bemutatta a közönségnek a Bibliotheca épületét, történetét, gyűjteményét, fontosabb kódexeit, nyelvemlékeit, kézirateit, régi és újabb nyomtatványait, egykori possessorait. Külön kiemelte a vezetés közben megtekintett Majer-, Fugger- és Batthyány gyűjtemények jelentőségét. Az erre az alkalomra kiállított dokumentumok két aktuális évfordulóról külön is megemlékeztek. A Batthyány-gyűjteményben két itt őrzött, II. Rákóczi Ferenc (1676–1735) aláírásával hitelesített eredeti iratot (egy útlevelet és egy megbízólevelet) mutattunk be a fejedelem születésének 350. évfordulójára való tekintettel. Az első teljes, nyomtatásban megjelent katolikus magyar bibliafordításnak idén ünnepeljük a négyszázadik évfordulóját, ezért a látogatók a gyűjteményünkben őrzött egyik Káldi-Bibliát (1626) is megtekinthették.

A tárlatvezetést követően este nyolctól különleges eseményen vehettek részt az érdeklődők. A hazai középkori könyvkultúrával foglalkozók számára valószínűleg az év egyik legjelentősebb újdonsága volt Szoliva Gábor OFM újonnan megjelent rekonstrukciója a 13. századi esztergomi kottás breviárium második (sanctorale) kötetéről, amelynek bemutatójára nagy szakmai érdeklődés közepette került sor márciusban az MTA dísztermében. A ferences zenetörténész, kodikológus most, elfogadva könyvtárigazgatónk meghívását, *A kódex „hazatér” – A Szent Adalbert-székesegyház 13. századi kottás kódexének kalandos története a megtalálástól a rekonstrukcióig* címmel tartott előadást. A kódextörédek-kutatást illetően laikus közönség számára is közérthetően, érdekfeszítően, kiváló stílusban adta elő a kódex keletkezését, tartalmát, jelentőségét, szétvágásának és újra felhasználásának körülményeit és módját, valamint a töredékek megtalálásának történetét.

Személyes tapasztalataival, meglátásaival, kutatómunkájának érdekes és esetenként humort sem nélkülöző részleteivel nem csupán lekötötte a közönségét, de közvetlen közelbe hozta a régi könyves kutatásokban rejlő lehetőségeket, egyszersmind felhívta a figyelmet a középkori Esztergom jelentőségére egyházi és kulturális tekintetben egyaránt.

Szoliva Gábor előadását Mizsei Zoltán egyházzeneész és művésztsáinak különleges bemutatója gazdagította, akik a kódex jellegzetesen magyar, illetve ferences vonatkozású szentjeinek ünnepeire szóló tételekből énekeltek válogatást, „hangzóvá” téve a képekben már megismert kéziratot, felidézve azokat a dallamokat, amelyek egykor a középkori székesegyház falai között csendültek föl.

Az este záróprogramja a Bibliothecára vonatkozó informatív és humoros kérdésekből összeállított Kahoot vetélkedő volt, amelyen fiatalabb és idősebb vendégeink egyaránt örömmel vettek részt, a nyertes család pedig ajándékosomaggal gazdagodott.

Örülünk, hogy látogatóink az idei Múzeumok Éjszakáján is megtisztelték könyvtárunkat az érdeklődésükkel. Külön öröm, hogy ezúttal is fogadhattunk olyan vendégeket is, akik ekkor fedezték fel először gyűjteményünk kincseit.

Az MKE kecskeméti vándorgyűlésén jártunk

A Magyar Könyvtárosok Egyesületének éves vándorgyűlése, melyet idén immár 57. alkalommal rendeztek meg, mindig nagyszabású, szakmai és kulturális programokban gazdag eseménye a nyárnak. A házigazda ezúttal a kecskeméti Katona József Könyvtár volt, és csakúgy, mint a korábbi években, néhányan az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének tagkönyvtáraiból is részt vettünk ezen a fontos szakmai találkozón. Az alábbiakban élményeimet, tapasztalataimat szeretném megosztani az ott átéltekről.

A vándorgyűlés programjait a szervezők hagyományosan három részre osztották, melyek a szakmai- és kulturális programok, illetve a szekcióülések voltak. A szakmai programokba tartoztak az ilyenkor esedékes díjak, kitüntetések, így az MKE Emlékérem – melyben idén, többek között, Aczél-Partos Adrienn, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Karának könyvtárvezetője részesült –, az *Év fiatal könyvtárosa díj és különdíj*, valamint a *Füzéki István Emlékérem* átadása, ezen kívül a workshopok, a kerekasztal-beszélgetések és az előadások. A kulturális program mindhárom nap egy-egy színvonalas színi előadást jelentett, valamint többféle városnéző sétához is csatlakozhattak az érdeklődők.

A szekcióülésekről szólva, a szervezők egyik szembeötlő leleménye volt az MKE szekció-struktúrája helyett az alkalmi szekciók létrehozása. Ennek megfelelően idén találkozhattunk *Új technológiák – innovációk szekcióval*, vagy például *Társadalmi hasznosság – fenntarthatóság szekcióval*. A szekcióüléseken egyébként a bőség zavarát érezhették a jelenlévők, de bármelyikhez is csatlakoztak, a maguk területét kiválóan művelő, szimpatikus kollégákat hallgathattak, akik átadták nekik tapasztalataikat, felismeréseiket. Számomra például maradandó élményt jelentett meghallgatni két határon túli előadót, Tegdes Egyházi Dórát, a Szlovákiai Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnökét, valamint Kormányos Gyöngyit, a Vajdasági Magyar Művelődési Intézet igazgatóját.

Előadásaikból egy virágzó magyar világ képe rajzolódott ki, mely a „végeken” hoz létre minőséget a helyi közösség és az egyetemes magyar kultúra számára.

Egyházi könyvtáros szempontból különösen izgalmas volt az elnöki szekció *Közös jövőkép, közös felelősség – a könyvtár 2030-ban* címmel megtartott kerekasztal-beszélgetése a vándorgyűlés első napján, melyen Baranya Péter, az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének elnöke is részt vett.

Szólni kell a kecskeméti Katona József Könyvtár munkatársainak kiváló szervezői munkájáról is, hiszen Bujdosóné Dani Erzsébet igazgató és Bene-Kovács Márta könyvtárszakmai főosztályvezető irányítása mellett rendkívül gördülékenyen bonyolították le ezt a nagy embertömeget mozgató eseményt, és mindannyian valóban otthon érezhettük magunkat ebben a gyönyörű városban. A kecskeméti kollégákban kedves, figyelmes, szakmailag felkészült embereket ismerhettünk meg.

Mit adott számunkra, résztvevő egyházi könyvtárosok számára az MKE vándorgyűlése? Elsősorban tágította szakmai perspektívánkat, és lehetőséget adott új szakmai kapcsolatokra, találkozásokra. Egyházi könyvtárosként mindenképpen érdemes részt vennünk ezeken az eseményeken, ahol szakmailag épülhetünk, de mi is megoszthatjuk tudásunkat, tapasztalatainkat, hiszen egyházi közösségeink és az EKE mellett részesei vagyunk egy másik közösségnek is, a hazai könyvtárosok sokszínű, de munkájuk során mégis hasonló kérdésekkel találkozó társaságának.

Felemelő érzés volt ott lenni a vándorgyűlés nyitó- és záró plenáris ülésén – előbbit a Hírös Agóra Színháztermében, utóbbit pedig a gyönyörű kecskeméti Városháza zsúfolásig megtelt Dísztermében tartották – ahol az MKE 58. vándorgyűlésének helyszínét, Békéscsabát is bejelentették. A záró plenáris ülésen részt vett Sári Zsolt, a Társadalmi Kapcsolatokért és Kultúráért Felelős Minisztérium közgyűjteményekért és örökségvédelemért felelős államtitkára is.

FLIER GERGELY

Sapientia Szerzetesi Hittudományi
Főiskola Könyvtára

Merre tovább könyvtárak?

Az előző számban már beszámoltunk róla, hogy létrejött a Könyvtárszakmai Kerekasztal, amely a legnagyobb hazai könyvtárszakmai szervezetek képviselőiből álló tanács. A Kerekasztal tagjai az MKE nyári közgyűlésén találkoztak Sári Zsolt közgyűjteményi államtitkár úrral. A beszélgetésen megfogalmazódott, hogy szükség van új könyvtárszakmai stratégia megalkotására, hiszen az előző stratégia lezárulta óta több mint tíz év telt el, amely idő alatt rendkívül sok társadalmi és technológiai változás történt. Szükséges tehát újragondolni a könyvtárak stratégiai, fejlesztési irányait és lehetőségeit, majd ennek mentén megalkotni egy új, öt évre szóló, országos könyvtári stratégiát.

Államtitkár úr arra kérte a Könyvtárszakmai Kerekasztalt, hogy alkossa meg ezt a stratégiai tervet. A nyári hónapokban elkészült az első változat, amit az őszi hónapokban társadalmi vitára bocsátottunk.

A 2027–2031-es stratégiai koncepció célja, hogy a könyvtári rendszer 2031-re a tudásalapú társadalom meghatározó közintézményi infrastruktúrájaként működjön, amely garantálja a hiteles információhoz, a kulturális örökséghez, a tanuláshoz, a kutatáshoz és a közösségi részvételhez való hozzáférést. Ennek elérésére a koncepció három stratégiai prioritást határoz meg:

1

Korszerű, feladatmegosztáson alapuló és együttműködő könyvtári tudásinfrastruktúra: Az informatikai ökoszisztéma megújítása, felhő alapú rendszerek, az adatvagyon és a digitális kulturális örökség fejlesztése, valamint a mesterséges intelligencia (MI) felelős alkalmazása.

2

A könyvtárak társadalmi szerepének megerősítése: Az olvasáskultúra és az egész életen át tartó tanulás támogatása, a dezinformációval szembeni ellenállóképesség és az információs/MI-műveltség növelése, a könyvtár közösségi („harmadik hely”) funkciójának erősítése, valamint a kutatástámogatás és a nyílt tudomány előmozdítása.

3

Megújuló és fenntartható könyvtári rendszer: A humánerőforrás-helyzet rendezése, kiszámítható ágazati irányítás, fenntartható finanszírozás, valamint a nemzetközi szakmai láthatóság növelése.

A három prioritás egyúttal három országos fejlesztési programot határoz meg: tudásinfrastruktúra-fejlesztés, társadalmi innováció és szolgáltatásfejlesztés, valamint szervezet-, kompetencia- és rendszerfejlesztés.

A prioritási területek fontosságával azt hiszem a szakma minden képviselője egyetért. Legfeljebb abban támadhat vita, hogy hány pont kerülhetne még melléjük, és milyen fontossági sorrendet határozzunk meg.

A stratégia megalkotásánál fontos alapelv volt, hogy igyekezzünk azokat az alapvető pontokat megfogalmazni, amelyek minden könyvtártípus számára egyaránt generálisan fontosak. Ezek olyan területek, amelyeken nagyon sürgősen kell előrelépni ahhoz, hogy a könyvtárak megőrizhessék alapvető értékeiket, és megtalálják helyüket a 21. századi társadalomban. Természetesen a könyvtártípusok képviselői a saját problémáik visszhangjait is szívesen vizsgálnák a stratégia sorai között, ami így rendkívül terjedelmessé válna, és elveszítenénk a fókusz a legfontosabb problémákról. Ez önmérsékletre ösztönöz bennünket, de egyúttal lehetővé teszi annak a felismerését is, hogy a megfogalmazott legfontosabb problémának a könyvtári szakma valamennyi szereplője megszervezője. Így a kibontakozás, fejlődés is közös törekvésünk eredménye lehet!

Miért fontos még a stratégia? Mindenekelőtt meghatározhatja azt is, hogy a jogszabályok hogyan szabályozzák a könyvtárak életét, munkáját, és a stratégia lehet alapja a következő időszakban kiírásra kerülő EU-s pályázatok témameghatározásainak is.

A stratégia megalkotását követően a Könyvtárszakmai Kerekasztal tagjai újabb egyeztetést tartottak Sári Zsolt közgyűjteményekért felelős államtitkár úrral és Kalla Zsuzsa helyettes államtitkár asszonnyal. Öröm volt látni, hogy a minisztérium nagyon fogadóképz volt a vitaanyagra, egyetértett a legfontosabb törekvésekkel, és a folytatásra biztatta a Könyvtárszakmai Kerekasztal résztvevőit. Erről a találkozóról a későbbiekben jelenik meg részletesebb beszámoló.

A stratégia vitaanyagának megalkotása után a következő feladat a társadalmi vitára bocsátás. Ennek első programpontja, meghirdetése volt az ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltárban augusztus 27-én megrendezett Hagyományok és kihívások XIV. konferencia.

A rendezvény első pontja a stratégia bemutatása volt egy kerekasztal beszélgetés keretén belül. A beszélgetést Karácsony Gyöngyi, a Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár főigazgatója vezette. Munkatársai és a beszélgetőtársak segítségével leleményesen vonták be a hallgatóságot is a stratégia főbb pontjainak felvázolásába. A program tanulsága az volt, hogy a szakmán belül nagy várakozás kíséri a stratégia megalkotását.

Reméljük, hogy ez a figyelem abban is megnyilvánul, hogy a könyvtári munkatársak billentyűzetet ragadva maguk is elmondják véleményüket, meglátásaikat a stratégiáról!

Erre két formában is lehetőségünk van. Egyrészt a Magyar Könyvtárosok Egyesülete weboldalán egy erre a célra létrehozott e-mail címre írott levél segítségével. A leveleket a könyvtárszakmai szervezetek által delegált tagokból álló bizottság fogja egybeszerkeszteni. Az EKE elnöksége erre a feladatra Grócz Zitát a Kálcsai Főszékesegyházi Könyvtár vezetőjét, és Török Beátát a Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola könyvtárvezetőjét delegálta. Ebben a formában a véleménynyilvánításra október 2-ig van lehetőség.

A könyvtáros szakma képviselőinek egy másik, kötöttebb formában is lehetőségük lesz véleményük kinyilvánítására. Ez egy kérdőív kitöltésén keresztül történik meg, ami a következő napokban fog megjelenni. A kérdőíven keresztül érkező válaszok kiértékelése egy másik munkacsoport feladata lesz. Ebben az egyházi könyvtárakat Karlinszky Balázs, a Veszprémi Érseki Könyvtár vezetője fogja képviselni.

Itt is szeretnék minden kollégát buzdítani a véleménynyilvánításra!

A könyvtárosoknak szóló kérdőív mellett egy másik kérdőív is kiadásra kerül, amin keresztül az olvasók, könyvtárhasználók, vagy akár a társadalom olyan tagjai is véleményt nyilváníthatnak majd, akik közvetlenül nem veszik igénybe a könyvtárak szolgáltatásait.

A társadalmiasítás folyamatában a könyvtáros szervezetek rendezvényeken keresztül is igyekeznek felhívni a szakma képviselőinek figyelmét. Az Egyházi Könyvtárak Egyesülése az október 22-én megrendezésre kerülő szakmai napja keretén belül szeretné megrendezni ezt a figyelemfelhívó, párbeszédre invitáló alkalmat. A szakmai nap vendége lesz a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke, az OSZK megbízott főigazgatója Gerencsér Judit.

Szeretettel várjuk a kedves kollégákat erre a rendezvényre is!

BARANYA PÉTER

Piarista Rend Magyar Tartománya
Központi Könyvtára

Káldi 400 – Kamarakiállítás nyílt a Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtárban

A bibliafordítás tiszteletére megnyílt kamarakiállításunkban elsősorban a könyvtár 16-17. századi magyar nyelvű nyomtatványai jelennek meg, néhány latin, illetve reprint kiadvány mellett. A bevezető tárló a katolikus bibliafordítás 16. századi kéziratosa és nyomtatott emlékeit, valamint forrásukat, a latin Vulgatát és Erasmus újszövetségi fordítását mutatja be.

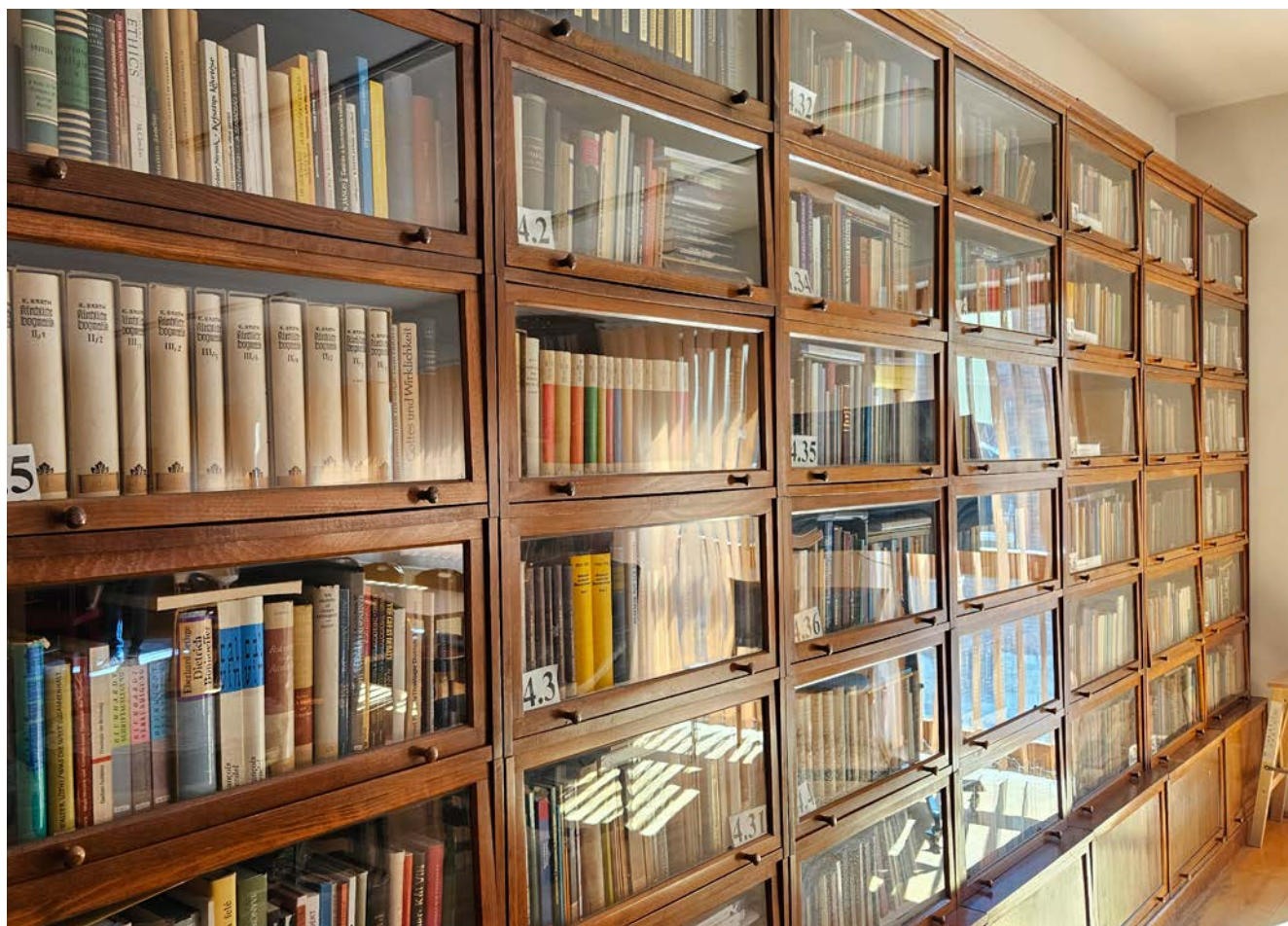
A magyar nyelvű szentírási szövegek, idézetek megjelenését, használatát különböző kontextusokban magyar nyelvű katolikus és protestáns felekezethez tartozó posztillás és hitvitázó kötetekkel szemléltetjük a századforduló tájáról. Kiállításra került a könyvtár két legkorábbi, magyar nyelvű nyomtatványa is: Telegdi Miklós prédikációs munkájának első része (1577), valamint Monoszló András Apológiája (1588), melyben elhunyt püspöke, Telegdi helyett ad választ Dávid János vitairatára.

A kiállítás központi helyén Káldi György munkássága, a bibliafordítás folyamata és természetesen az első katolikus, nyomtatott, magyar Biblia kerül bemutatásra. Külön hálával említjük meg a Váci Egyházmegyei Könyvtár, és főképp Varga-Kohári Mária nagylelkű segítségét, hogy az ún. váci töredékekről – a bibliafordítás nyomdai kéziratának és nyomdai kefelevonatainak kötetstáblából előkerült darabjairól – kaphattunk digitalizált képeket. Így mi is és a látogatók is kicsit közelebb kerülhetünk Káldi személyéhez, rendkívüli igényességével, elhivatottságával végzett munkájához. A biblia első kiadásából két példányról tudunk a könyvtárban, ezek közül az egyiket az első szombathelyi püspök, Szily János vette, majd adományozta 1791-ben a könyvtárnak. Ez a mű sajnos csonka, valószínűleg már a 18. század végén is címlaphiányos volt, restaurálása folyamatban van. A másik példány teljes, a kőszegi bencés kollégium tulajdonában volt, majd Stegmüller Károly révén került a szemináriumi könyvtár állományába a 19. században. Egy másik, számunkra szintén különleges kötet, a trienti zsinat határozatait tartalmazó, 1585-ös Concilium Tridentinum c. kötet is helyet kapott a tárlóban. Ez a legrégibb, lényegében egyházmegyei tulajdonban lévő kötet, mivel bejegyzése szerint a Vasvári Káptalan tulajdonában volt már a 16/17. századtól.

Az utolsó tárlóban Káldi prédikációs kötetei láthatóak, melyekben szintén megjelennek bibliafordítási szövegei. A bibliafordítás második, 1732-es kiadása mellett érdekességként Káldi rendtársának, később a fordítás mecénásának, Pázmány Péternek az 1636-os prédikációs kötete is helyet kapott, mely szintén Káldi fordítását használja.

A kiállítás 2026. június 22-étől 2027. márciusig látogatható a Szombathelyi Egyházmegyei Könyvtárban – mindenkit szeretettel várunk!

A Magyarországi Metodista Egyház Lelkészkönyvtára

A metodista egyház más protestáns szabadegyházakhoz hasonlóan a 19. század végén, a vallásszabadság 1895-ös törvénybe iktatása után kezdte meg magyarországi működését. A metodisták híre egy Amerikából küldött német nyelvű lapból, a Christliche Apologete című újságból jutott el a bácskai németekhez.

Az első közösségek az 1900-as évek elején jöttek létre a Délvidéken, 1905-ben pedig Budapesten. A metodista tanítás a megtérésre, a gyakorlati életszentségre helyezte a hangsúlyt, amiben nagy szerepet szántak a rendszeres közösségi alkalmaknak (kiscsoportok, imaórák, istentiszteletek, evangelizációs alkalmak). Kezdetből fontosnak tartották a társadalom szociális bajainak orvoslását is (az alkoholizmus elleni harcot, árvagondozást), és az első világháború után az intéz-

ményes diakónia alapjait is lefektették a németországi belmisszió mintájára. Az első lelkészek Németországból érkeztek, németül prédikáltak a többnyire német nyelvű gyülekezeteknek. Idővel a helyi közösségekből is jelentkeztek egyházi szolgálatra, magyar nyelvű gyülekezetek is alakultak, de a lelkészképzés a második világháború végéig a frankfurti metodista teológiai szemináriumban folyt. (Hasonlóképpen a diakonissza-képzés is a zürichi és frankfurti diakonissza egyletek égisze alatt történt.) A külföldön töltött évek alatt a magyarországi teológusok kapcsolatba kerültek az európai metodista misszió szereplőivel, megismertek a kor teológiai és kegyességi irányzataival, és egy szolid elméleti tudással felvértezve tértek haza és álltak itt szolgálatba.

A metodista lelkészképzés magyarországi megindítása (a balkáni országok felé irányuló ambíciókkal) a két világháború között nem sikerült, és a növekvő misszió és a kiterjedt diakóniai szolgálat mellett elmélyült teológiai munkát sem végeztek itthon a metodista lelkészek. A könyveknek és az olvasásnak azonban kezdettől kitüntetett szerep jutott a metodista mozgalomban, amiben az alapítók, Charles és John Wesley családjában élő puritán hagyományok hatását fedezhetjük fel. Bár John Wesley szeretett úgy utalni magára, mint aki „egy könyv embere” (homo unius libri), tudjuk, hogy az oxfordi Christ Church diákjaként, majd a Lincoln College oktatójaként eltöltött évei során óriási műveltségre tett szert, és kora egyik legképzettebb teológusa lett. A hozzá csatlakozó lelkészeknek is előírta, hogy a nap egy jelentős részét olvasással töltsék. „Töltsd az egész reggelt, vagy a nap huszonnégy órájából legalább ötöt a leghasznosabb könyvek olvasásával, és tedd ezt rendszeresen és állandóan!

... De nincs kedvem az olvasásához. – mondd. Akkor szerezz kedvet az olvasás által vagy térj vissza előző foglalkozásodhoz.” És hogy a hasznos és a keresztyén életszentségben való növekedést elősegítő könyvek mindenkihez eljussanak, Keresztyén Könyvtár néven olcsó könyvek kiadásába kezdett. Az ötven kötetből álló sorozat gyakorlati teológiai írásokból válogatott kivonatokat és összefoglalásokat tartalmazott az ókeresztyén egyházatyáktól kezdve a 18. századi kortárs angol teológiai munkáikig, és számos traktátust Wesley maga írt.

Az önképzés és olvasás fontosságát elismerve a metodista egyház Évi Konferenciája 1925-ben határozta el, hogy könyvtárat alapít prédikátorai számára. Az elnöklő püspök, Edgar Blake 50 dolláros adományt tett az új vállalkozás javára, és elfogadták az indítványt, hogy minden lelkész egy könyvvel vagy egy könyv árával járuljon hozzá a könyvtár gyarapodásához. A gyűjtemény ennek következtében különösebb terv nélkül, spontán bővült. Az első kötetek a két világháború közötti német nyelvű protestáns teológiai irodalomból (Karl Barth, Adolf Schlatter, Karl Heim, Emil Brunner és mások műveiből) kerültek ki, és szép számmal akadnak köztük német nyelvű lelki olvasmányok is.

Az 1960-as évektől kezdődően a lelkészek külföldi útjairól igyekeztek a legújabb teológiai munkákat is haza hozni. A gyűjtemény értékes részét képezik a szocializmus éveiben a Szabadegyházak Lelkészképző Intézete számára készített gépelt jegyzetek, amelyek egy olyan kor teológiai tudásának lenyomatai, amikor az egyházi könyvkiadás lehetőségei meglehetősen korlátozottak voltak, a nemzetközi teológiai viták, új irányzatok csak megkésve értek el Magyarországra.

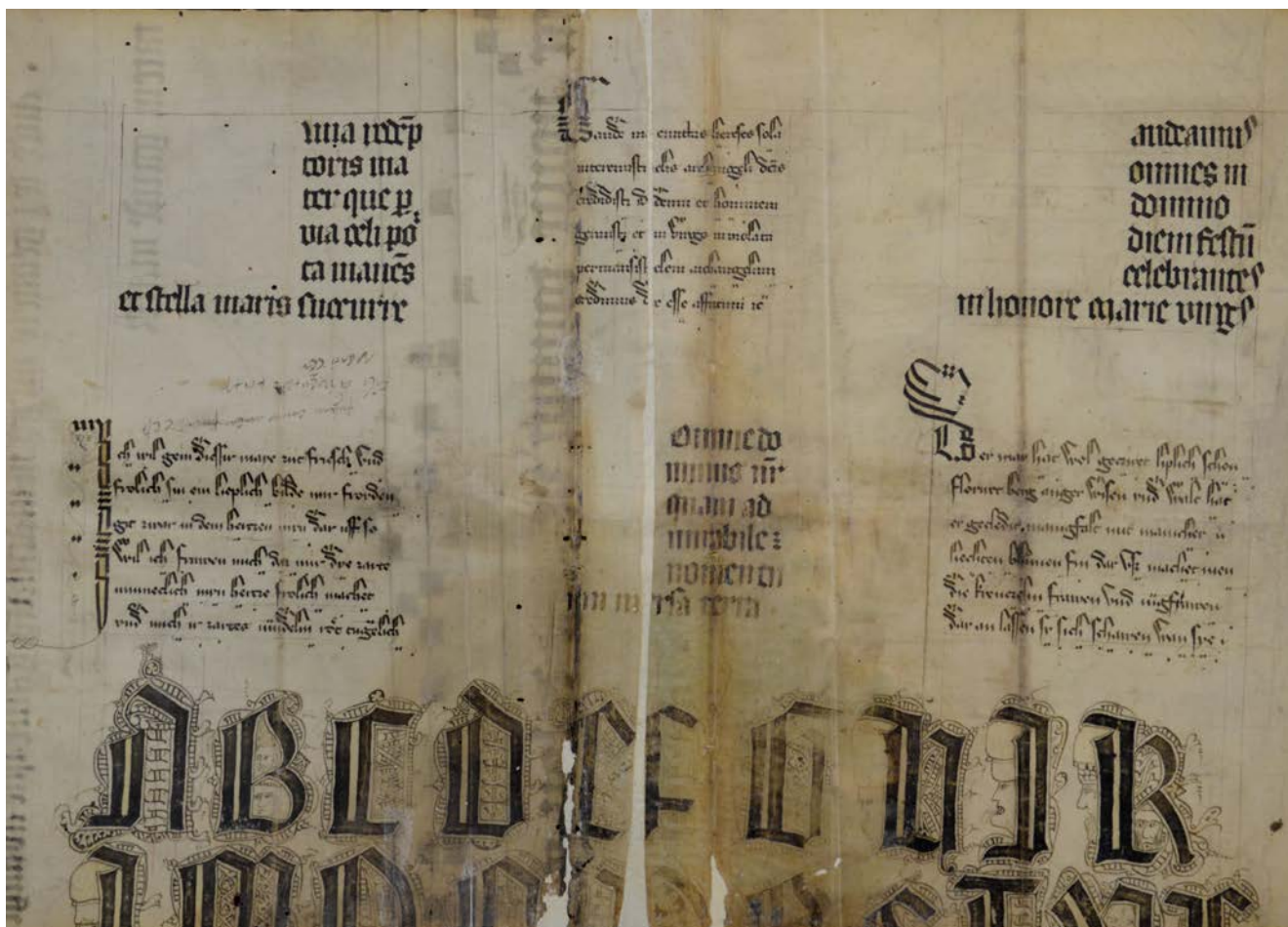
Történeti szempontból hasonlóan érdekesek azok a házi sokszorítással készült fordítások, amelyek a korban népszerű, de Magyarországon nem elérhető angolszász keresztyén könyvek alapján készültek.

A Kiscelli utcai egyházközpontban található, mintegy ötezer kötetből álló könyvtár kiegészül egy levéltárral, amely 1900-tól tartalmaz iratokat. A metodista gyűjteményt jelenleg önkéntesek gondozzák. A levéltári iratanyag már most is rendszerezve, kutatható állapotban az érdeklődő kutatók rendelkezésére áll. A könyveink rendszerezetten kerültek fel a polcokra, de a katalógizálás még előttünk álló feladat. Szándékunk, hogy a gyűjteményt a jövőben tervszerűen és tudatosan tovább gyarapítsuk, rendezzük, és elérhetővé tesszük a szélesebb egyházi közönség számára. Célunk elsősorban a metodista teológiához, egyház-történethez kapcsolódó legfrissebb munkák gyűjtése, hogy Magyarországon is elérhetővé tegyük az angolszász területeken jól ismert, a neoprotestáns egyházak között jelentős helyet elfoglaló metodista felekezetre vonatkozó szakirodalmat. Emellett kézikönyvtárként továbbra is gyűjtünk minden olyan magyar nyelven megjelent teológiai témájú írást, kézikönyvet, szótárt, amely hasznos lehet a lelkészek és teológusok számára.

DR. LAKATOS JUDIT
Magyarországi Metodista Egyház
Könyvtára

Reklám a középkorból?

Egy 15. századi besztercei kódexlap bemutatása

A középkori könyvmásoló-műhelyeket úgy képzeljük el, hogy a szerzetesek gyertyafénynél, némán görnyednek a kolostorok falai között. A valóság azonban ennél árnyaltabb, a kódexkészítés piaca ugyanis idővel sokkal inkább egy mai vállalkozáshoz kezdett hasonlítani, ahol a mesterek versengtek a fizetőképes megrendelőkért. A Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Könyvtára egyik ősnymtatványának (INC12) kötéséből előkerült pergamentöredék révén a középkori „marketingbe” nyerhetünk bepillantást. A kódexlap digitális másolata elérhető a könyvtár honlapján. <https://pkk.piarista.hu/galeria/inc12>

Az írásmintalapok: a középkori könyvpiac hirdetőablái

A 13–15. századra a könyvmásolás – az egyetemek térhódításának, a növekvő írástudásnak és az egyre olcsóbbá váló könyvelőállításnak köszönhetően – fokozatosan világi, piacorientált iparággá vált. Az egyetemek és a katedrálisok közelében sorra nyíltak a világi másolóműhelyek, a kódexek lapjain pedig itt-ott már megjelentek a korabeli „reklámok” is: „et qui voudra avoir autel livre, si viengne à lui, il en aidera bien à conseillier, et de toz autres, et si meint [demeure] à Paris devant Nostre Dame” („Ha Ön is szeretne egy ilyen gyönyörű példányt, jöjjön el hozzám a Notre Dame katedrálissal szemben, az utca túloldalán.”)

A középkori marketing egy másik, egészen sajátos formáját az angol szakirodalomban hirdetési lapnak (*advertisement sheet*), a németben pedig írásmintalapnak (*Schreibmeisterblatt*) nevezett emlékek jelentik. A másolómesterek ezeken a hatalmas méretű pergamenlapokon változatos témájú szövegekkel mutatták be az általuk kínált betűtípusokat és iniciálékat, majd afféle hirdetőablaként a műhelyük falára függesztették őket. Ezt a funkciót igazolja, hogy a lapok hátoldala rendszerint üres, a sarkaikon pedig gyakran tűnyomok látszanak. A legkorábbi ismert példány a 14. század elejéről maradt fenn, s az egyik leghíresebb Herman Strepel münsteri mester 1450 körül készült hirdetése, melyen mintegy tizenkét írástípus szerepel, arannyal kiemelt megnevezésekkel, hogy a vásárló pontos szakszóval rendelhesse meg a kívánt kivitelt. Napjainkra rendkívül kevés írásmintalap maradt fenn: egész Európában mindössze egy tucatnyit tartanak számon. Magyarországon könyvtárunk példányán kívül csupán egyetlen hazai darab ismert: egy kassai domonkosoktól származó kódexlap, amelyet ma a vasvári Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény őriz.

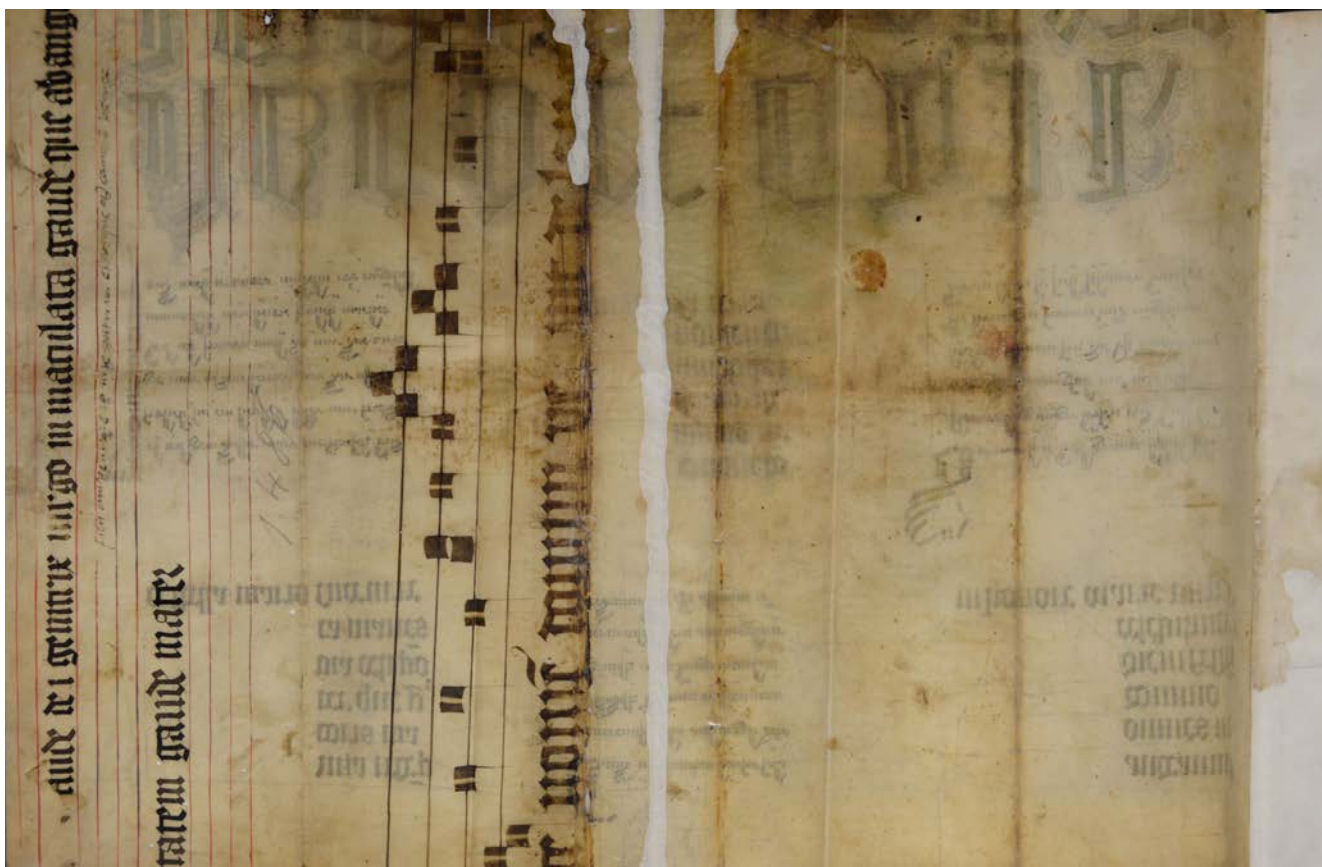

A beszercei kötet kalandos története

A könyvtárunkban őrzött kódexlap egy 1486-ban nyomtatott kolligátum kötéséből, került elő: a kötet Aquinói Szent Tamás *Summa theologiae* harmadik kötetét (Velece, Bernardinus Stagninus, 1486. április 10.) és Boethius *De consolacione philosophiae* című munkáját (Nürnberg, Anton Koberger, 1486. június 23.) tartalmazza. A kötet története önmagában is regényes: possessorbejegyzése szerint 1777-ben Mária Terézia adományozta a beszercei piaristáknak („Bibliothecae Bisstriciensi donavit Sua Ma[jes]tas 1777.”), korábban azonban a beszercei domonkos kolostor tulajdona volt, amelyet 1556-ban számoltak fel. A domonkosok könyvei ezután hosszú időn át a városi tanács őrizetében maradtak, innen kerültek aztán az uralkodó utasítására a piaristákhoz. A restaurálás során emelték ki a kötésből a két pergamentöredéket, amelyek együtt adják ki a mai, kb. 305x440 mm-es hirdetési lapot. A pergamen maga is izgalmas újrahasznosítás bizonyítéka: hátoldalán egy antifóna („Gaude Dei genitrix virgo immaculata”) kotta található.

Mit hirdetett a mester?

A lap három hasábba rendezve hat írásmintát mutat be: négy latint és két németet, alul egy nagyméretű, díszes iniciáléből álló ábécével. Az „Alma redemptoris mater, que pervia celi porta...” a középkor egyik leghíresebb Mária-antifónája, amely Máriát „az ég átjárható kapujaként” és „tenger csillagaként” szólítja meg. A „Gaudeamus omnes in domino, diem festum celebrantes in honore Mariae virginis...” Mária fogantatásának ünnepére szóló introitus, bevonulóének. A harmadik minta zsoldárindíját: „Domine, Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra” (Zsolt 8,10 – „Uram, mi Urunk, mily csodálatos a te neved az egész földön”). A negyedik a „Gaude Maria virgo, cunctas hereses sola interemisti...” kezdetű szöveg, amely szerint Mária egymaga győzte le az eretnekséget.

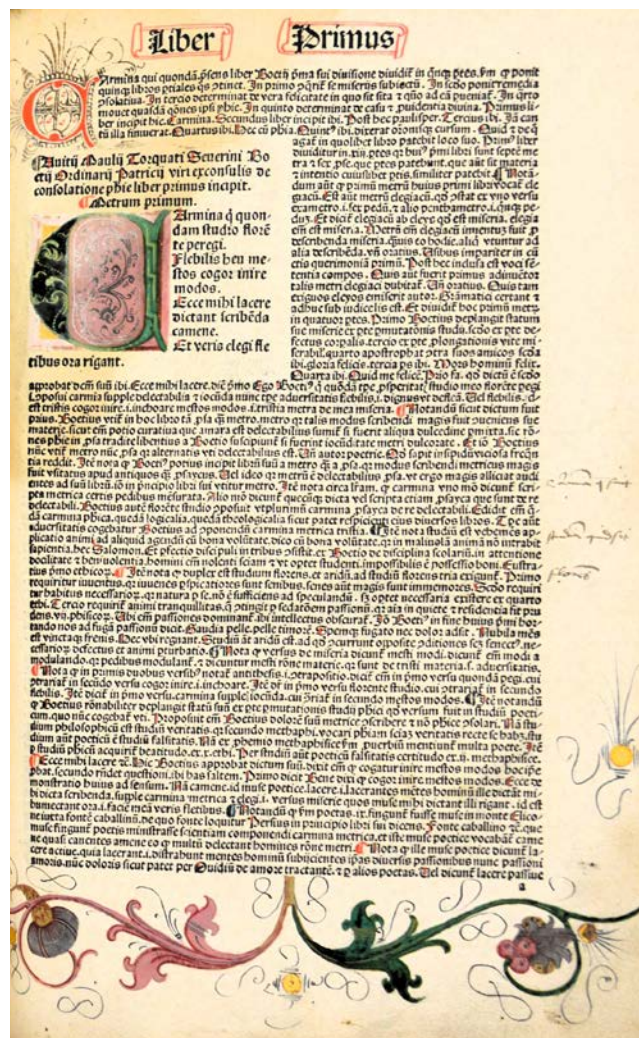

A két német minta világi tartalmú: Vízkelety András szerint egy ismeretlen Minnelied – középkori német szerelmi ének – soraival. Az első így indul: „Ich wil gein diessir maye ziit friesch vnd / frolich sin Ich will in dieser Maienzeit frisch und fröhlich sein...” („E májusi időben friss és vidám akarok lenni...”) – a tavasz ébredését a szerelmes szív örömeivel azonosítja, a Minnelied-hagyományban megszokott módon. A második: „Der may hat wol gecziret liplich schon...” („A május szépen, kedvesen felékesítette, virágba borította a hegyet...”) – a virágba boruló tájat állítja párhuzamba a szerelmi vágyakozással: a vers megszólalója egy lány csókjára áhítozik. A mester tehát tudatosan váltogatta a regisztert: egyházi és világi megrendelőknél egyaránt kínált mintát.

A Mária-témájú szövegek felbukkanása nem véletlen: a középkorban szoros szimbolikus kapcsolat élt Mária és a könyv között. Ahogy Lauf Judit rámutatott, a középkorban magát Máriát is „könyvnek” nevezték, melynek betűi az ő erényei, tartalma Krisztus, amelyet a Szentlélek írt bele. A kép a pergamenkészítésre is kiterjedt: a Mária-könyv az „első ember” bűntől szennyezett bőréből készült, amelyet az erények tisztítottak meg az isteni üzenet befogadására. Nem meglepő hát, hogy az írásmintalapok hagyományában is kedvelt szövegnek számítottak a Mária-énekek.

Három írástípus egy lapon

A hat minta háromféle írástípussal készült. A két liturgikus ének és a zsoltárrészlet az igényes gótikus könyvírással, azaz textualis formátával íródott: ennél a betűk magassága és szélessége nagyjából megegyezik, így száraikkal együtt egy képzeletbeli négyzetbe rendeződnek. Itt a mester a kezdőbetűknek is hagyott helyet, de végül nem festette ki azokat. A lap másik három szövege a gyakorlati íráshasználatra szánt cursiva típussal készült, a két német Minnelied-részlet annak legigényesebb, kalligrafikus változatával, a cursiva formátával, amelynek betűi gondosan kiformáltak, elegánsak, szárai lendületesen elkanyarítva, díszesen megnyújtva íródtak, míg a „Gaude Maria virgo” kezdetű ének mintaszövege ehhez sokban hasonlít, de az u, m, n és i betűk szárai jellegzetesen megtörnek (cursiva fracturarum). A kurzív szövegek iniciáléin halványsárga festés nyoma látszik. A lappal egybekötött 1486-os ősnymtatvány díszítési stílusa alapján a hirdetőlap nagy valószínűséggel 1475 és 1500 között készült.

Biztos-e, hogy írásmintalap?

Számos jel szól a hirdetési plakát-elmélet mellett: a hat, eltérő minőségű és stílusú írástípus, az egyházi és világi témák tudatos váltogatása, s hogy Mária és a könyv motívuma más írásmintalapokon is felbukkan. Van azonban ellenérv is: a lap szövegében semmi nem utal kifejezetten írás- vagy másoló mesterségre; a hátoldalán szerepel egy antifóna, illetve hiányoznak az iniciálék az írástípusok bemutatásánál. Adrian Papa-hagi és Lauf Judit hipotézisként vetette fel az írásmintalap-elméletet, míg Erik Kwakkel, az írásmintalapok nemzetközileg elismert szakértője, a beszercei lapot írásmintalapnak tartja.

A beszercei kódexlap tehát minden bizonnyal több egy egyszerű pergamentöredéknél – annak bizonyítéka, hogy a reklám már jóval a nyomtatás kora előtt is jelen volt a könyvmásolók világában. Hogy pontosan miként jutott el ez a feltehetően német műhelyben készült hirdetés a beszercei domonkosokhoz, egyelőre megválaszolatlan kérdés. Az viszont már önmagában figyelemre méltó, hogy Európa egy tucatnyi hasonló emlékeiből kettő éppen a Kárpát-medencében került elő – ez is jelzi, hogy a hazai írásbeliség milyen fejlett volt már a középkor végén.

S. J. P. Van DIJK, *An advertisement sheet of an early fourteenth-century writing master*

at Oxford, in *Scriptorium*, 1956 (10):1, 47–64., DOI: <https://doi.org/10.3406/scrip.1956.2651>

Erik KWAKKEL, *Books before print*, Cambridge University Press, 2018, 195–202, DOI: <https://doi.org/10.1017/9781942401636.031>

Erik KWAKKEL, *Making Books for Profit in Medieval Times*, in *Medievalfragments*, 2013. 04.15, url: <https://medievalfragments.wordpress.com/2013/04/15/making-books-for-profit-in-medieval-times/>

Erik KWAKKEL, *Medieval spam: the oldest advertisements for books*, in *Mediavelbooks.nl*, 2014.12.01., url: <https://mediavelbooks.nl/2014/12/05/medieval-spam-the-oldest-advertisements-for-books/>

Lauf Judit, MAYER Gyula, *A Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény egy különleges kódexe*, in „Mestereknek gyengyének”.

Ünnepi kötet Madas Edit hetvenedik születésnapjára, szerk. HENDE Fanni, KISDI Klára, KORONDI Ágnes, Budapest, Országos Széchényi Könyvtár, Szent István Társulat, 2020, 21–42,

URL: <https://www.fragmenta.oszk.hu/docs/021-042%20Lauf%20Mayer-1.pdf>

Adrian PAPA-HAGI, *The Incunabula of the Dominicans from Bistrița at the Central Piarist Library in Budapest*, in *Philobiblon* 2017(22): 2, 51–66, DOI: <https://doi.org/10.26424/philobib.2017.22.2.04>

Carl WEHMER, *Die Schreibmeisterblätter des späten Mittelalters*, in *Miscellanea Giovanni Mercati VI*. Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, 1946 (Studi e testi 116), 147–161.

BÁCSKAI-HORVÁTH HAJNALKA

Piarista Rend Magyar Tartománya
Központi Könyvtára

Kódex online: A Fragmenta Codicum adatbázis bemutatása

A Fragmenta Codicum (<https://copia.oszk.hu/fragmenta/>) az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) Copia digitális platformján elérhető, hiánypótló adatbázis, amelyet a HUN-REN-OSZK Fragmenta et Codices Kutatócsoport gondoz. Célja a hazai gyűjteményekben fellelhető középkori kódextöredékek (fragmentumok) nagy felbontású digitális felvételeinek és tudományos leírásainak közzététele.

COPIA DIGITALIZÁLT KÉZIRATOK

TARTALMAK | RÖLUNK | KAPCSOLAT

COD. LAT. 442 – BEDA VENERABILIS: VITA METRICA CUTHBERTI

Magyar English Deutsch

Műfajcsoport: Hagiographica
Órzhely: OSZK Kézirtár
Raktári jelzet: Cod. Lat. 442
Töredék nyelve: Latin
Töredék kor: 8. század vége
További töredék(ek) ugyanebből a kódexből: Budapest, ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár, U. fr. I. m. 1.
 Berlin, Staatsbibliothek, Preussischer Kulturbesitz, Nachl. Grimm 132, Nr. 1.
 München, Stadtarchiv, Historischer Verein von Oberbayern, Hs. 733/16
Terjedelem: 1 levélpár
Töredék északi módja: Töredékgyűjteményben
Másodlagos felhasználás: Kötetként, Örkönyv: Egoth Altheer, Das Leben der durchleuchtigsten Königin Magdalene Erzhertogin zu Österreich, Innsbruck, Daniel Paur, 1625. Jelzete: OSZK 330.116, <https://nektar.oszk.hu/manifestation/3640713>
Töredék fizikai állapota: Könyvkötésre használt, a hajlékonál megsérült, erős pergamen, széles levél, ragasztó nyomaival. Az első levél külső szélénél hányzók egy kb. 32 mm széles csík. A 2. oldal alján egy 12. század végi, notált pergamenlevél darabkájával pótlótki a szakadást. A darabka a Cum appropinquaret Dominus... kezdetű, virágasármaj antífóna kis részletét tartalmazza, német adalatszematikus neumákkal kottázva.
Íróanyag: Pergamen
Töredék mérete: 182x267 mm
Töredék helye az ívfűzetben: Az egykori kódex négy- illetve öt levélpárt tartalmazó ívfűzetekből állhatott, ez a töredék a 2. ívfűzet külső levele lehetett.
Írástípus: Egyhásbos írástípus: 175x90/95 mm
Írás kor: 8. század vége
Írás típusa: Inzuláris minuszula

Manifest URL
<https://copia.oszk.hu/fragmenta/cod-lat-442-beda-venerabilis-vita-metrica-cuthberti/manifest>

Kulturális és tudományos jelentősége

A középkori magyarországi könyvanyag túlnyomó része a történelem viharai során elpusztult. A 15–17. századi könyvkötők azonban az elavult pergamenkódexek lapjait előszeretettel használták fel új könyvek borítására, megerősítésére. A Mezey László által alapított kutatócsoport ezeket a 8–16. századi töredékeket kutatja és dolgozza fel. Az adatbázis nemcsak megőrzi e kincseket, hanem lehetővé teszi a szétszóródott lapok „virtuális” egyesítését is.

Keresési és szűrési feltételek

A felületen való tájékozódást a Copia keresőjének tudományos szempontrendszerre segíti. A találatok pontosíthatók a keletkezési kor (8–16. század) és nyelv szerint. Külön szűrési dimenziót jelent a műfajcsoport és a műfaj, így elkülöníthetők a liturgikus kötetek (antifonálék, graduálék), a kánonjogi, teológiai és orvosi kötetek. A forráscsoport sajátosságából kiindulva kereshetünk a paleográfai jellemzők, így az írástípus (pl. igényes gótikus könyvirás [textuális formata], cursiva textuális) alapján, sőt a kéziratok lokalizálást nagy mértékben elősegítő notációk típusa (pl. kvadrát, metzigót) alapján is.

COPIA DIGITALIZÁLT KÉZIRATOK

TARTALMAK | RÖLUNK | KAPCSOLAT

Kategória: **Fragmenta** (+7464)
 Levelek (+2234)
 Kották (+1242)
 Naplók (+6)

Műfajcsoport: **Liturgica sine cantu ad missam** (71)
 Liturgica cum cantu ad officium... (60)
 Liturgica sine cantu ad officium... (45)
 Theologica (36)
 Liturgica cum cantu ad missam (31)
 Lex et canones (24)
 Biblica (16)
 Sermones (15)

Raktári jelzet:

Szöveg típusa: **Notált szöveg** (17)
 Szöveg önállóan (15)
 Szöveg kommentárral (3)
 Szöveg notált tételekkel (2)

Írás típusa: **Gótkus könyvirás / Textualis** (131)
 Igényes gótkus könyvirás / Text... (23)
 Minuszula (21)
 Basztarda / Cursiva textualis (13)
 Karoling minuszula (11)
 Itáliai gótkus könyvirás / Gótico... (8)
 Rotunda jellegű, igényes gótkus... (6)
 Gótkus kurziv / Cursiva cursiva (5)

Találatok száma: 391 Megjelenítve: 1-48

COD. LAT. 442 – BEDA VENERABILIS: VITA METRICA CUTHBERTI
 Leőhely: OSZK Kézirtár
 Írás kora: 8. század vége
 Íróanyag: Pergamen
 Terjedelem: 1 levél
 Keletkezés helye: Német nyelvterület
 Nyelv: Latin
 Raktári jelzet: Cod. Lat. 442
 További töredékek ugyanaból a kódexből: Budapesti ELTE Egyetemi Könyvtár és Levéltár, U. Pr. I. m. 1.; Berlin, Staatsbibliothek, Preussischer Kulturbesitz, Nachl. Glem 132, Nr.1.; München, Stadtarchiv, Historischer Verein von Oberbayern, Ms. 733/16

FRAG. A 1 – ANTIPHONALE ECCLESIAE CUIUSDAM HUNGARICAE
 Leőhely: OSZK Kézirtár
 Írás kora: 14. század
 Íróanyag: Pergamen
 Terjedelem: 1 levél
 Keletkezés helye: Magyarországon
 Nyelv: Latin
 Raktári jelzet: Fragm. A 1

FRAG. A 2 – BREVIARIUM NOTATUM ECCLESIAE CUIUSDAM HUNGARICAE (?)

A felhasználók összetett szabadszöveges keresést végezhetnek a címekre, valamint a leírás teljes tartalmára vonatkozóan. A leírások három nyelven – magyarul, németül és angolul – állnak rendelkezésre. Minden egyes tételnél teljes, részletekbe menő kodikológiai elemzés található: az írástípus és a tartalmi feltárás mellett a szerzők a keletkezés pontos helyét és idejét is meghatározzák, mindezt az adott kódexre vonatkozó bőszes szakirodalmi hivatkozásokkal alátámasztva. Ki kell emelni, hogy az egyes tételeknél feltüntetik az ugyanabból a kötetből származó, jelenleg ismert további töredékeket is.

Az adatbázis legrégibb darabja a 8. század végéről származó Cod. Lat. 442. jelzetű pergamenlap. Ez Beda Venerabilis *Vita metrica Cuthberti* című verses legendájának legkorábbi ma ismert szövegét őrzí, amely a Lindisfarne-i kolostort 12 évig vezető Szent Cuthbert püspök (634 k.–687) csodáit beszéli el. A ritka, inzuláris írással készült kódex valószínűleg Fuldában, az angolszász bencés misszió központjában keletkezett. Az egykori kézirat maradványai két ország négy gyűjteményéből kerültek elő.

Miért kiemelten hasznos a könyvtárosoknak?

A könyvtárosok számára az adatbázis felbecsülhetetlen szakmai segítség. Analógiát és módszertani támpontokat nyújt a saját gyűjteményekben lévő ismeretlen pergamenkötések és töredékek azonosításához, leírásához, míg a hordozó kötet és a töredék együttes vizsgálatával támogatja a proveniencia-kutatást, megvilágítva a könyvkötő műhelyek és könyvtárak történetét. Emellett kiemelkedő állományvédelmi szerepet tölt be, hiszen a nagy felbontású képek kiváltják a sérülékeny dokumentumok fizikai használatát. Az adatbázisban jelenleg kizárólag az OSZK Kézirtárában őrzött kódextöredékek érhetők el. A kutatói és könyvtárosi szakma számára kulcsfontosságú, hogy a felület a jövőben valóban kinyíljon a többi egyházi és világi gyűjtemény előtt is. Egy integrált adatbázis tenné lehetővé a teljes hazai középkori örökség együttes láthatóságát.

Műfajcsoport

Liturgica sine cantu ad missam (71)
 Liturgica cum cantu ad officium... (60)
 Liturgica sine cantu ad officium... (45)
 Theologica (36)
 Liturgica cum cantu ad missam (31)
 Lex et canones (24)
 Biblica (16)
 Sermones (15)

Raktári jelzet

Szöveg típusa

Notált szöveg (17)
 Szöveg önállóan (15)
 Szöveg kommentárral (3)
 Szöveg notált tételekkel (2)

Írás típusa

Gótkus könyvirás / Textualis (131)
 Igényes gótkus könyvirás / Te... (23)
 Minuszula (21)
 Basztarda / Cursiva textualis (13)
 Karoling minuszula (11)
 Itáliai gótkus könyvirás / Gótico... (8)
 Rotunda jellegű, igényes gótkus... (6)
 Gótkus kurziv / Cursiva cursiva (5)

Notáció típusa

Kvadrát notáció (7)
 Magyar notáció (4)
 Metzigót notáció (4)
 Szentgalleri típusú német nemuma... (3)
 Németgót notáció (1)

Cím

Írás kora

14. század (169)
 15. század (130)
 13. század (52)
 12. század (40)
 11. század (16)
 16. század (16)
 17. század (3)
 10. század (2)

Keletkezés ideje

-tól -ig

Nyelv

Latin (373)
 Német (5)
 Középgangol (1)
 Magyar (1)
 Szlav (1)

Műfaj

Graduale (5)
 Antiphonale (3)
 Breviarium (3)
 Lectionarium chori (3)
 Antiphonale OFM (2)
 Breviarium notatum (2)
 Graduale OP (2)
 Missale (2)

Nititálie tartalom aláhatáscsca

Évtizedek az egyházi könyvtárak szolgálatában

Interjú Gy. Molnár Kerstin papír- és könyvrestaurátorral

Kedves Kerstin! Most már több évtizede vagy a restaurátori pályán. Hogyan talált rád ez a hivatás, mi indított el ezen az úton téged?

A gimnázium után mindenképpen tovább akartam tanulni, de egy olyan képzést választottam, amiről egy idő után kiderült számomra, hogy nem nekem való, de még nem tudtam, hogyan tovább. Amikor harmadéves voltam, akkora már kirajzolódott, mi is érdekel igazán. Az édesapám festőművész és grafikusművész volt, édesanyám pedig könyvtárosnak tanult.

Kikristályosodott bennem, hogy semmiképpen nem akarok alkotóművész lenni, hanem valami olyasmivel foglalkoznék, aminek vannak keretei. Mivel a könyv szeretete, illetve az esztétikum, szépség iránti érzékenység mindig is bennem volt. 1986-ban adódott egy pályázati lehetőség, hogy az Országos Széchényi Könyvtárban induló restaurátor képzésen részt vegyek, amely kifejezetten az egyházi könyvtárak, illetve egyházi iskolai könyvtárak állományainak restaurálása céljából indul. Jelentkeztem, fel is vettek.

Tizenheten kezdtük el a képzést az Országos Széchényi Könyvtár keretein belül. Az elméletben megtanult ismereteket folyamatosan begyakoroltuk az annak megfelelő papír alapú tárgyakon. Kezdetben brosrákon, aprónyomtatványokon, majd szép lassan eljutottunk a kapcsos fatáblás nagy könyvekig, illetve a pergamen oklevelekig, és óriási térképlapokig.

Tanulmányaink kezdetén, az első évben csak könyveket kötöttünk. Ez azt jelentette, hogy akár otthonról hozott, szétesett könyvet, vagy antikváriumban vásárolt köteteket szedtünk szét, majd újra fűztük, bekötöttük.

A lényeg az volt, hogy minél jobban rögzüljön bennünk, hogy áll össze egy könyv, hogyan is jönnek az ívek, hogy vannak az ívjelzetek, hogy kell előzetket csinálni, hogyan fűzzük fel. Először csak szalagra fűztük, arra is figyeltünk, hogy tegyük ezt úgy, hogy szép legyen a metszésnél. A képzés során szép lassan megismerkedtünk a szerkezeti elemekkel, a restaurálás lehetőségeivel. Ezen kívül művészettörténetet, könyvtörténetet, kémiát is tanultunk. A restaurálást gyakorlatban Simon Imolától tanultuk. Ő volt a tanárunk, a mesterünk, akitől megtanultuk a szakma szeretetét. Az ő mentorálásával szereztük meg a következő 10 évben azt a biztonságérzetet, hogy később is magabiztosan döntsünk arról, hogy egy munkához hogyan kezdjünk hozzá, vagy mit gondoljunk róla.

Mivel mi a tanulmányaink során is főleg az egyházi könyvtárak állományával foglalkoztunk, miután végeztünk, és a pályázati lehetőségek is megnyíltak, a kilencvenes évektől az egyházi könyvtáraknak, levéltáraknak sokat dolgoztunk.

Ha jól emlékszem, te az OSZK restauráló műhelyében dolgoztál kezdetben...

Nem a Várban volt a műhely, hanem Rákospalotán, a Régi Főti úti zsinagóga épületében, ahol akkor rajtunk kívül a Fölöspéldány raktár volt. Mi az emeleten kaptunk helyet, ott építették ki a műhelyt a Soros Alapítvány anyagi támogatásával. 2000-ig az OSZK része voltunk, onnantól önálló vállalkozást indítottunk Simon Imola vezetésével.

Az évtizedek során mindvégig egyházi könyvtárak állományának restaurálása volt a fő profil?

Igen. A könyvtári kötetek mellett papír alapú dokumentumokat is restauráltunk, mint levelek, iratok, oklevelek. Az egyházi levéltáraknak is nagyon sokat dolgoztunk.

Munkásságod során mik voltak az igazán nagy kihívások, akár szakmailag, akár technikai megoldások szempontjából?

A nagy kihívások elsősorban mindig abból származtak, hogy ha az anyag nagyon sérült volt, nagyon penészes, vagy éppen rovar rágta volt, hiszen ezek a kötetek hosszú évtizedeken át nem megfelelő állapotban voltak tárolva. Volt olyan kötet is, amelyet háborús repesz roncsolt szét. Elméletben tudod, hogy mit, hogy kell megcsinálni, de minden egyes könyv más és más, meg a papír is más és más, vagy éppen a pergamen, a bőr is. Azt tudjuk, hogy mit kell létrehozni, restaurálni, de a nagy izgalom abban van, hogy én azt hogyan tudom úgy megcsinálni, hogy azt ő is, az anyag is akarja, amit én, mivel ezek még mind élő anyagok. A rost már nem a növényben van, és a bőr sem az állaton, de attól azért az még dolgozik.

A fa is tud dolgozni, nedvességet felvenni, kiszáradni. A kihívás abban áll, hogyan tudok az anyagokkal úgy dolgozni, hogy az pontosan úgy reagáljon, ami nekünk, illetve ami a könyv szempontjából majd jó lesz.

A munka során mi az, ami igazán örömet jelent? A sikerélmény milyen módon jelentkezik a szakmai tevékenység során?

Nekem az igazi öröm az, hogy a könyv szép lesz, jó lesz. Ha végeredményt szemlélem, akkor az nekem már öröm. Ha valami a véleményem szerint még nem az igazi, akkor inkább azt még visszabontom, újra csinálom. Esztétikailag is szép lesz egy-egy kötet, és örömet ad. Ez kézi munka, sokszor komoly fizikai munka is, ebben is megtalálom magamat.

Gondolom az is jó visszajelzés számodra, amikor személyesen visszaviszed a kész munkákat, dokumentumokat a megrendelőnek, és látod, hogy elégedettek a munkáddal...

Persze, mert értékeli, amit csináltam, csináltunk. Ez tényleg egy jó érzés.

Változott-e valamilyen módon a szemlélet az elmúlt 40 év során a restaurátori szakmában? Mi az álláspont például a csonka kötetek kiegészítésével kapcsolatban?

Olyan eset volt, hogy a megrendelő számukra fontos kötet címlapját, vagy néhány oldalát pótoltuk. De azt mindig jelezni is kell, hogy az a könyv hiányos volt, és ki lett egészítve. Egyébként mi tényleg csak a hordozót egészítjük ki, ennyiben más ez a tevékenység, mint például egy festmény restaurátor esetében. A papírt, a pergament, a bőrt, a fatáblát, kiegészítjük, de természetesen a szöveget mi nem egészítjük ki, azt majd a kutatók kikutatják.

A restaurátori szemléletben leginkább a kémiai anyagok felhasználásához való viszonyulás változott. Tanulmányaink során sokkal több vegyszert használtunk, manapság a felhasználás egyre inkább a természetesebb anyagok alkalmazásának irányába tart. Korábban sokkal inkább bevett eljárás volt a papírfehérítés. A fehérítési eljárások viszont a már amúgy is roncsolódott rostokat tovább roncsolják, és éppen ezért mérlegeljük, hogy ha még olvasható a szöveg, akkor inkább nem fehérítjük. Amúgy a restaurálásnál alapelv, hogy minden folyamatot vissza lehessen bontani, tehát például csak olyan ragasztókat, védőanyagokat használhatunk, ami visszaoldható, leginkább vízben.

Hogyan látod a szakmád jelenét és jövőjét?

A 2008-as világgazdasági válság 2010 körül érte el a kulturális szférát, akkor nagyon sok restaurátor hagyta el a pályát, akkoriban a kulturális intézmények a könyvkötőt és a restaurátort küldték el először. Akik ekkor szakítottak a restaurátori pályafutással, már nem tértek vissza. Ezután volt körülbelül 10 év, amikor a restaurátorképzés is szünetelt, ami szerintem túl sok idő, egy generáció esett ki. A közelmúltban szerencsére újraindult a képzés, így remélem, lesz utánpótlás.

Akkor van remény, hogy fiatalok, újabb generációk látnak majd fantáziát ebben a munkában?

Akinek van erre affinitása, annak lesz lehetősége rá, hogy ezt tanulja. Nem ez a szakma húzza a gazdaságot, nem is ez fogja a gödörből kirántani, de lesz létjogosultsága, mert romos könyv mindig lesz. Most már egy 19. századi könyv is réginek számít. Nagyon szép követni azt, ahogy a századok előrehaladtával változik is a könyv, mérete, formája, díszítése.

Véleményed szerint mik azok a képességek, amelyekre szüksége lehet annak, aki ezt a pályát választja?

Szerintem monotóniatűrő képesség nagyon kell, mert nem biztos, hogy elsőre minden sikerül. Ezentúl fontos esztétikum iránti érzék, az igényesség, hogy a restaurátor mindig akarja, hogy az a munka szép is legyen. Jó is legyen, és szép is, a kettő együtt.

Említetted, hogy augusztusban Kalocsán, az érseki könyvtárban végeztetek restaurálási munkát. Ez milyen keretek között zajlott?

Annak idején, amikor pályázati pénzből dolgoztunk, egyedi restaurálás és helyszíni állományvédelem is zajlott. Ennek keretében nagyon sok könyvtárban voltunk, nagyon izgalmas időszak volt. Nyaranként egy vagy két hétre elmentünk egy adott könyvtárba, a kijelölt polcokról levettük a könyveket, mindent leporszívóztuk, letörölgettük, portalanítottuk, a bőrt áttöröltük bőrtisztítóval, aztán ha voltak rajta egyszerűbb szakadások, akkor azokat megtámasztottuk, kiegészítettük, vagy pótlásokat készítettünk, majd konzerváltuk, végül átfényesítettük, és visszaraktuk a polcra. Közben mindent dokumentáltunk és felírtuk, ha olyan kötetet találtunk, amelynek a sérülései már műhelymunkát igényel. Számos könyvtárban jártunk, nagyon más és jó élmény ott, a könyvespolcok között dolgozni. Így jutottunk el annak idején Kalocsára is. A program már rég kifutott, de egy-két helyszínt utána is vállaltunk. Idén nyáron már csak Kalocsára és Egerbe mentünk.

Van-e esetleg olyan általad restaurált kötet, amelyre szívesen emlékszel vissza, amely munkádra különösen büszke vagy?

Ilyet azért nem tudok kiemelni, mert az ősnymtatványok másképp szépek, mint például egy bársony kötet, vagy mint egy pecséttel ellátott, pergamen oklevél. Mindegyik másképp szép.

Nyilván, ahogy az időben megyünk visszafelé, a könyv az egy értéktárgy is volt, mutatta a gazdagságot is, és akkor annak elkészítésébe mindent beleadtak, hogy az szép legyen. A kötet ugyanúgy a készítő keze nyomát hordozza, ahogy a mienkét is valamilyen mértékben.

Az interjút készítette
SCHILDE RENÉ
 Dunántúli Református Egyházkerület
 Könyvtára

A földön heverő könyvhalomtól az adatbázisig

Interjú Kiss Tamással, a Győri Egyházmegyei Gyűjteményi Központ könyvtárosával

Mióta dolgozol Győrben, az egyházmegyei könyvtárban? Hogyan indult a pályafutásod? Mi vezetett ahhoz, hogy egyházi gyűjteményben helyezkedj el?

Novemberben lesz 30 éve, hogy a Győri Egyházmegyei Könyvtárban dolgozom. Akkor közgazdász-újságíró diplomám volt, így jogos lehet a kérdés, hogyan kerültem egy egyházi gyűjteménybe. A helyzet az, hogy 1996-ban járt Győrött II. János Pál pápa, s engem a láto-

gatást előkészítő bizottságba kértek fel, hogy a médiával kapcsolatos ügyeket intézzem. A pápa-látogatás után kaptam az ajánlatot, hogy maradjak az egyházmegye keretén belül. A könyvtárban röviddel azelőtt történt egy sajnálatos bűncselekmény, aminek következményeként mindenkit elküldtek az intézményből. Így kerültem oda, természetesen vállalva, hogy régi könyves könyvtáros képesítést szerzek. Ezt a JATE-n végeztem el a Monok István irányította tanszéken.

Mit tekintesz az itt töltött időszak legfontosabb szakmai eredményének, mérföldkövének?

Az említett eset után, az állomány rendezését és ellenőrzését a megyei könyvtár régi könyves szakembere Horváth József, néhány könyvtáros munkatársával kezdte el, s én ebbe a folyamatba kapcsolódtam bele. Másfél évbe telt míg a több köbméternyi kötet visszakerült a helyére, és megtörtént az egész állomány tételes ellenőrzése. Ez önmagában egy nagy feladat volt. Ahogy az is, hogy az egyházmegye plébániáiról beszállítsuk a régi könyveket, és integráljuk az állományba. A három évtizedből negyedszázadig egyedül voltam könyvtáros, így az állomány digitális feldolgozásával csak minimális szinten tudtam foglalkozni. Viszont egy új fejlesztésnek köszönhetően ennek az évnek a végére befejeződik a 70 000 kötet alapadatainak adatbázisban történő rögzítése. Szóval, azt, hogy a földön heverő könyvhalomtól eljutottunk idáig, ezt tekintem a legfontosabb eredménynek.

A könyvtár régóta egy intézményi egységben működik az egyházmegyei kincstárral is. Milyen előnyökkel, kihívásokkal jár ez a mindennapi életben?

Valóban, az intézmény neve is Győr Egyházmegyei Kincstár és Könyvtár volt, amikor idekerültem. 2021-ben pedig egyesültünk a levéltárral gyűjteményi központ néven. Az együttélés nyilván többletfeladattal is jár. Sőt az első 25 évben, amíg a kincstár és a könyvtár igazgatója voltam a múzeumi kiállítási munkák jóval több időt követeltek. Ebben az időszakban 42 időszakos és 5 állandó kiállítást készítettünk. Ezért is szorult háttérbe a könyvtár, s ezt a lemaradást próbálom megpótolni a még hátralevő időszakban. Nyilván a közös intézményben is megmaradtak a kiállítási feladatok, de azok jobban megoszlanak a munkatársak között.

A gyűjteményben végzett munkád során milyen kép alakult ki benned a könyvtárad küldetésével, az egyházi intézményrendszerben betöltött szerepével kapcsolatban?

Nálunk a kiállítások miatt mindig erős volt a muzeális funkció. Ez feltételezi az értékek megőrzését, feltárását és bemutatását. Szerintem, minden régi könyves kollégában felmerült a kérdés, vajon mennyire van haszna a munkánknak. Én azt látom, hogy egyre kevesebb a kutató, s úgy tűnhet olyanok vagyunk, mint azok az írók, akik az íróasztalfióknak alkotnak. Fontos állandóan tudatosítanunk, hogy a régi könyvek, amelyekkel foglalkozunk, az az emberi emlékezet, s egyben a nemzeti örökségünk része. Fontos és szép feladat ennek a megőrzése és közkinccsá tétele.

Hogy látod az egyházi könyvtárak helyzetét a hazai kulturális területen? Mennyire láthatóak a szélesebb szakmai és civil közönség számára?

Az egyházi könyvtárak a kulturális és művelődési terület megkerülhetetlen szereplői. Gondoljunk csak arra, hogy ezek az intézmények őrzik a hazai régi könyves állomány jelentős részét, vagy arra, hogy számos egyházi könyvtár felsőoktatási intézmény hallgatóit és tanárait szolgálja ki. Fontos, hogy mi felismerjük a szerepünket, s az ebből adódó feladatokat. Tennünk kell azért, hogy megismerjük az értékeinket, s hogy hozzáférhetővé tegyük az általunk őrzött kulturális örökséget. Mindezt a mai technikai színvonalon kell tegyük, nem szabad, hogy a látogatók azt érezzék, egy „poros” intézménybe léptek be, amelynek nem sok köze van a mai élethez.

Milyen fejlesztési irányokat, célokat látsz magad előtt a következő évekre? Van-e valamilyen kiemelt projekt, amely meghatározza a közeljövőt?

Tavaly ősszel kezdtünk egy új projektbe, amelynek a lényege az, hogy a mesterséges intelligencia segítségével a katalóguscédulák adataiból, minden elemére kereshető, ellenőrzött adatbázist készítsünk. Ezzel sok éves munkát végezhetünk el pár hónap alatt. Eredményeként az alapadatok azonnal bekerülnek az adatbázisba, a könyvtáros pedig foglalkozhat az egyes kötetekre vonatkozó egyedi jellemzők leírásával. Így még egy nagy állomány is rövid időn belül feldolgozottá, s ezáltal nyilvántarthatóvá és kutathatóvá válhat.

Egy másik AI-projektünk a tartalmi feltárás egyszerűsítésére és támogatására irányul. Próbálkozunk azzal, hogy egy adott dokumentumkör tartalmi elemeire a természetes nyelv segítségével tudjunk kérdezni. Például mi digitalizáltuk a kisnyomtatvány-állományunkat. Most teszteljük, hogy a több ezer darab, néhány oldalas, latin, magyar, német nyelvű kiadvány tartalmára vonatkozó kérdéseinkre minél pontosabb válaszokat kapjunk. Például: le tudjuk szűrni azt, mely kisnyomtatványok foglalkoznak, mondjuk, Zichy Ferenc püspök tevékenységével. Az AI beleolvas a digitalizált dokumentumállományba, és kiválogatja azokat, amelyek megfelelnek a kérdésünknek. Ezt követően további szűkítő kérdést tehetünk fel, arra vonatkozóan, ami minket érdekel Zichyvel kapcsolatban.

Azt gondolom, ezek új távlatokat nyitnak a tájékoztatói vagy éppen a kutatói munkáknak.

Melyek a legnagyobb kihívások, amelyekkel ma egy egyházi könyvtárnak szembe kell néznie – akár szakmai, akár fenntartói, akár társadalmi szempontból?

Jó értelemben versenyképesnek kell lennünk, ami azt jelenti, hogy minél szélesebb körben ki kell tudjuk elégíteni a könyvtárhasználók igényeit. Gyors, pontos tájékoztatás, adatszolgáltatás mellett, színvonalas előadások, múzeumpedagógia foglalkozások, minőségi kiállítások szervezése is egyre inkább a feladatkörmünkbe tartoznak.

Miben látod az Egyházi Könyvtárak Egyesülésének legnagyobb erejét és jelentőségét a hazai könyvtárszakmai szervezeteken belül?

Abban, hogy közösséget teremt intézményi és emberi szinten egyaránt, s képviseli ennek a közösségnek a szakmai és egyéb érdekeit. Fontos, hogy az EKE folyamatosan monitorozza a tagkönyvtárait, hogy mire van szükségük a hatékony minőségi munkához, s megkeresse azokat a fórumokat, ahol ezeket feltételek meg tudják teremteni. Itt nem csak a minisztériumokra, vagy a pályázatokra gondolok, hanem adott esetben a fenntartókkal való kapcsolattartásra is.

Régikönyves szakemberként milyen feladattal foglalkozol legszívesebben? Mire vagy a legbüszkébb gyűjteményi dolgozóként?

Bár, ahogy mondtam, sok szép kiállítást rendeztünk, mégis a legnagyobb öröm számomra, ha egy régi kötetet a kézbe vehetek, megcsodálhatom a szép tipográfiáját, könyvdíseit, illusztrációit. Az, hogy – jobb esetben – megfejtethetem a történetét, kideríthetem a tulajdonosokat, s ezt az ismeretet rögzíthetem a következő nemzedékek számára, amelyek bizonyára folytatni fogják ezt a munkát, ahogy mi is tettük az elődök örökségével.

Régóta te szervezed a győri Könnyező Szűz Mária kegykép zarándoklatait, az írországi kapcsolatokat. Ennek a nemzetközi kultusznak a szervezése, életben tartása milyen feladatokat, lelki élményt jelent a számodra?

A győri bazilika háromszoros búcsújáráhely: itt őrzik a Szent László-hermát, a Könnyező Szűzanya-kegyképet és Boldog Apor Vilmos földi maradványait. Egyházi gyűjtemény munkatársaként mindig is kötelességemnek éreztem az elmúlt harminc évben az ezekhez kapcsolódó kultusz megőrzését, a tiszteletük terjesztését. Nagy eredménynek tartom, hogy sikerült megvalósítanunk, hogy a három ereklyének állandó kiállítása legyen a Káptalandombon. A Könnyező Szűzanya tiszteletének írországi megőrzését Louis Page atya bízta rám a 1990-es évek végén. Azóta ennek támogatására létrehoztuk az Ír–Magyar Kulturális Napokat, amelyet évenként váltásban Győrött, illetve Írországból rendezünk meg. Most októberben Galway-ben kerül sor a rendezvényre, amelyen egy kiállítással és egy filmvetítéssel veszünk részt. A kulturális napok alatt áldják meg azt a kápolnát a galway-i székesegyházban, ahol a győri kegykép másolatát helyezik el. Így az Ír Madonnaként is tisztelt Könnyező Szűzanyának új kultushelye lesz a zöld szigeten. Hálás vagyok a Jóistennek, hogy mindennek részese lehetek.

Az interjút készítette
BARANYA PÉTER
 Piarista Rend Magyar Tartománya
 Központi Könyvtára

A Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár évfordulós röplapjainak facsimile kiadása

„Kérjük Istent szabadítson meg az ilyen nyomorúságtól”,
szerk. GRÓCZ Zita, ford., bev. tan. ORSÓS Julianna, Kalocsa, Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtár, 2026.

Az egyházi könyvtárak gyűjteményei magukon viselik az évszázadok lenyomatát. A különböző történelmi korszakok dokumentumtípusai szóhasználatukkal, hordozó felületükkel, kiadási körülményükkel a szakértő kezek között szótlanul is vallanak.

A Kalocsai Főszékesegyházi Könyvtárban őrzött, 1526-ból és 1527-ből származó, német nyelvű röplapok hasonló kiadása, hű képet ad a török fenyegetettségről és a mohácsi csatáról.

A kiadvány címe – „...kérjük Istent, szabadítson meg az ilyen nyomorúságtól” – pontosan visszaadja azt a drámai kort, amelyet ezek a források megörökítenek: a korabeli Európa félelmét és Mohács borzalmait. Mindezt szemtanúk elbeszélése alapján.

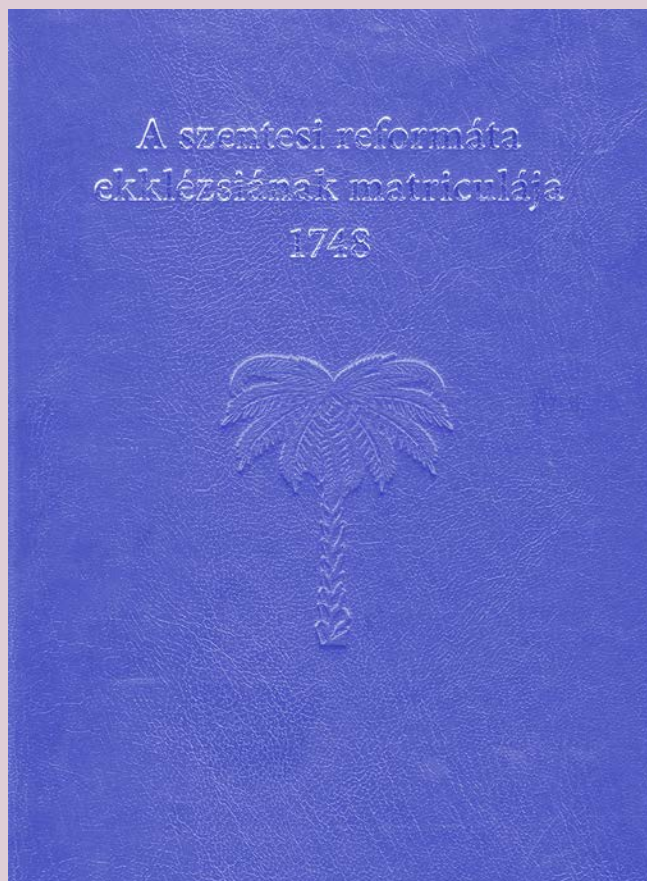
A két, eddig ismeretlen, korabeli nyomtatvány közlésére Orsós Julianna bevezető tanulmányával és magyar fordításával került sor. A kiadvány különlegessége, hogy a könyvtár szakembereinek eddigi kutatásai alapján ezek a röplapok a világ egyetlen más gyűjteményében sem lelhetők fel!

LASKAY ANNA

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Tittel Pál Könyvtára

Tiszántúli történeti forrás a Dunamelléki Református Egyházkerület könyvbemutatóján

BÉLÁDI István–GAÁL István, *A szentesi reformáta eklézsiának matriculája 1748*, s. a. r. TAKÁCS Edit munkája alapján ÉLIÁS János, HEGYI Ádám, bev. HEGYI Ádám, Debrecen, Tiszántúli Református Egyházkerület Levéltára, 2026 (Editiones Archivi Districtus Reformatorum Transtibiscani, 30).

Június 23-án a Ráday Könyvtár adott otthont *A szentesi reformáta eklézsiának matriculája 1748* című kötet bemutatójának, amely a kolozsvári egyháztörténeti konferencia és a május 22-i szentesi bemutató után a könyvbemutató-sorozat egy újabb, budapesti állomása volt.

A rendezvényre szép számmal érkeztek érdeklődők: kutatók, levéltárosok, egyháztörténészek és a helytörténet iránt érdeklődő olvasók egyaránt. Az új kiadvány egy ritka értékű történeti forrást emel ismét a figyelem középpontjába, amely első kézből származó információkkal gazdagítja a 18. századi Szentes múltjáról való tudásunkat. A kötetnek köszönhetően egy eddig elsősorban a szakemberek által ismert kézirat vált szélesebb körben hozzáférhetővé.

Szentes történetének feltárásában különösen fontos szerepet játszanak azok a kéziratok emlékek, amelyek a település korai időszakáról őriztek meg adatokat. Közülük kiemelkedik két, csaknem egy időben keletkezett krónika: az 1750-ben összeállított Petrák-krónika, valamint a református egyházköztség matriculája, amelynek vezetését 1748-ban kezdték meg.

Ez utóbbi jóval több egy hagyományos anyakönyvnl vagy gyülekezeti nyilvántartásnál: feljegyzései nemcsak az egyházi élet eseményeit rögzítik, hanem betekintést nyújtanak a település társadalmi viszonyaiba, mindennapi működésébe és kulturális hagyományaiba is.

A kötet a Szentesi Református Nagytemplom fennállásának kétszázadik évfordulója alkalmából készült el a helyi református egyházközség gondozásában. Különleges értékét az adja, hogy egyszerre tudományos igényű kiadvány és a szélesebb olvasóközönség számára is jól használható olvasmány. A szerkesztők az eredeti dokumentumot faksimile formában közlik, amelyet a forrás értelmezését segítő jegyzetekkel és tudományos magyarázatokkal egészítettek ki, így az olvasó nemcsak az eredeti kézirattal ismerkedhet meg, hanem annak történeti összefüggéseit is könnyebben megértheti.

A bemutatón a kötet szerkesztői, Hegyi Ádám és Éliás János ismertették a kiadvány létrejöttének hátterét, valamint azt a többéves kutatómunkát, amely a forrás közreadását megelőzte. Előadásukat a közönség nagy érdeklődéssel követte.

Az esemény arra is ráirányította a figyelmet, hogy az egyházi levéltárak és könyvtárak gyűjteményeiben őrzött dokumentumok jóval többet jelentenek intézménytörténeti emlékeknél.

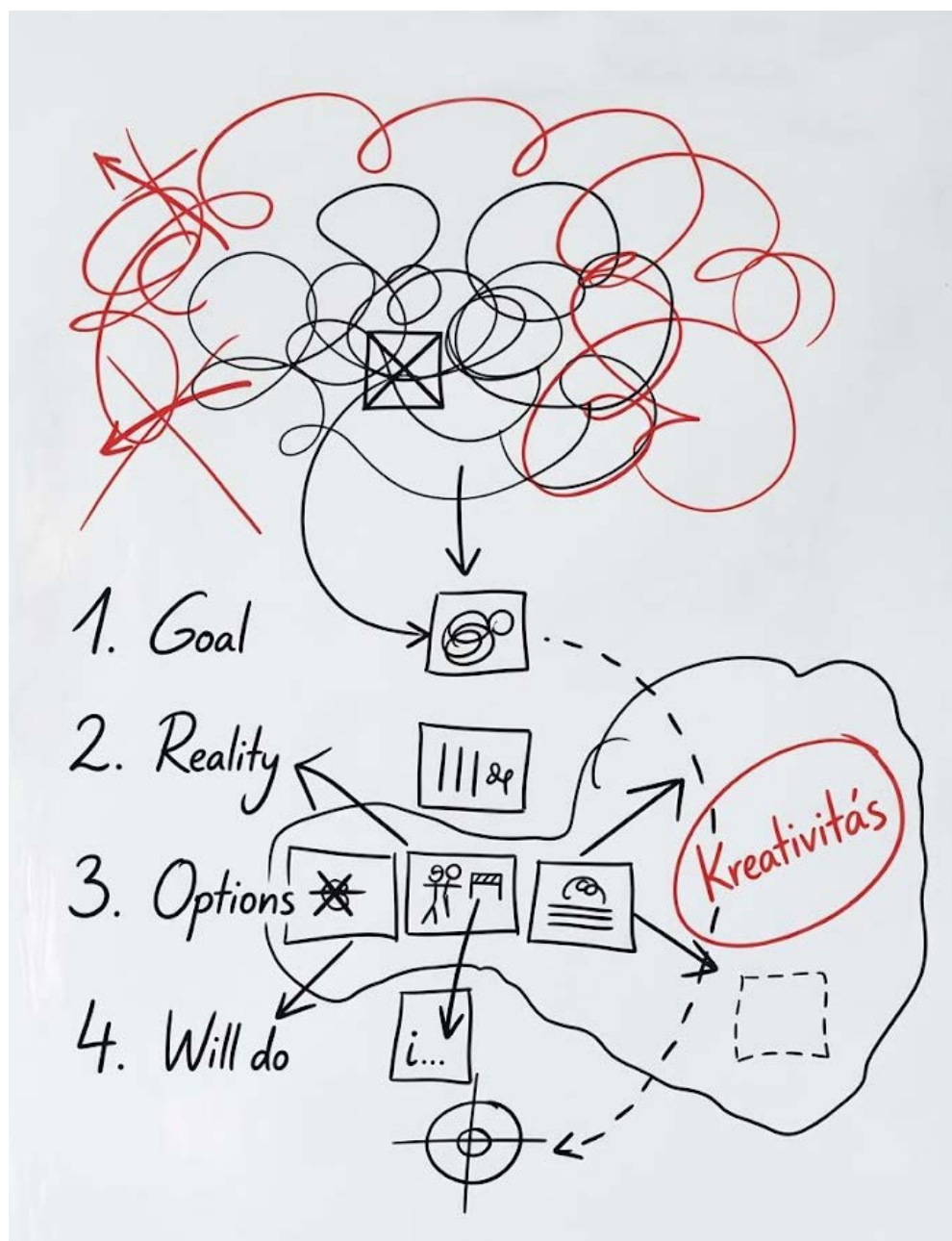
Ezek a kéziratok nélkülözhetetlenek a helyi közösségek múltjának feltárásához, a társadalomtörténeti folyamatok megértéséhez és kulturális örökségünk értelmezéséhez. Egy-egy ilyen forrás nem csupán adatokat őriz, hanem egy korszak gondolkodásmódját, értékrendjét és mindennapi tapasztalatait is közvetíti a jelenkor számára. Éppen ezért nemcsak a történészek, levéltárosok és egyháztörténészek számára bír kiemelkedő jelentőséggel, hanem mindazok számára is, akik érdeklődnek a református múlt és a helytörténet iránt.

VERES ANNA MÁRIA

Dunamelléki Református Egyházkerület
Ráday Könyvtár

Hogyan jöjjünk ki a lövészárokból?

Szakmai önismeret és coaching szemlélet a könyvtárban

Az illusztráció a beküldött rajz alapján AI használatával készült.

Az MNMKK OSZK Könyvtári Intézet akkreditált képzései között évente kerül sor a fenti coaching szemléletről szóló továbbképzésre. Átütő sikere miatt idén az őszi időszakban is várják a jelentkezőket a tanfolyamra. Szubjektív beszámolómmal „spoilermentesen” szeretném felcsiholni az egyházi könyvtáros kollégák jelentkezési kedvét.

Május és június hónapban, egymástól két hét távolságra, 3-3 napra elosztva 45 munkaórát töltöttünk együtt tizenegy, különböző intézményekben dolgozó kollégával és két coachunkkal: Mikóné Mezei Mártával és Brindzik Andrással. Rendkívül sokszínű háttérből kerültünk össze, budapesti nagy intézmények, vidéki kisebb-nagyobb könyvtárak legkülönbözőbb munkakörökben és beosztásban dolgozó munkatársai. A csoport heterogenitását a motivációnk sokfélesége is megalapozta: változatos munkahelyi helyzetekből jöttünk, ki saját érdeklődéséből, ki a kötelező továbbképzés miatt, életkorban is átfogva a teljes munkavállalói korfát, mégis – oktatóinkat is meglepve – nagyon gyorsan váltunk elkötelezetté abban, hogy minél mélyebben elmerüljünk azokban a témákban, amelyekkel megkínáltak minket, és amellyel támogatni tudtuk saját helyzetünk döntéseiben, kihívásaiban, dilemmáiban és nehézségeiben.

A tanfolyam sikerének titka véleményem szerint abban ragadható meg, hogy oktatóink nem akartak semmit gyorsan kivitelezni, ránk erőltetni, vagyis a curriculum által kitűzött ismereteket és tudást „betölteni a fejünkbe”. Megalkották a kereteket, az átélendő helyzeteket, sokat kérdeztek, beszélgették, értőn hallgattak, és vezettek, segítettek, támogattak mindannyiunkat azon a saját utunkon, amelyen amúgy nap mint nap járunk kell. Bemutakozás után például mindenki egyénileg foglalmazta meg, hogy milyen céllal vesz részt a tanfolyamon. Ezt írásban is rögzítette magának, aztán tudatosította, hogy közösen tanul egy csoporttal, és hogy miben segítheti ez a speciális helyzet. Ettől kezdve ténylegesen azon és azért dolgozott, ami őt személyesen foglalkoztatja, és amiben fejlődni szeretne. Rendszeresen megválasztuk például, hogy miben és hogyan releváns számunkra a megismert elmélet.

A magunkra fordított folyamatos figyelem mellett segítettük a csoport többi tagját is mindabban, amiben ők kívántak változást elérni. Ezt a kezdetben rögzített célt természetesen lehetett finomítani, újrachangolni, újrafogalmazni, ahogy az ismeretekben gazdagodtunk – már önmagában ez az iterációs folyamat is példaértékű és tanulságként elhozható gyakorlat volt. A feladatok változatossága, amelyeket egyénileg vagy párban, illetve kiscsoportban hajtottunk végre, nemcsak fenntartotta a figyelmünket, hanem valósággal felrázta éberségünket.

A tanfolyam vezetői az intellektusunk mellett megnyitották teljes személyiségünket, a gyakorlati feladatok mélyreható belátásokat hoztak, és érzelmi átéléssel pecsételhetjük meg a hallottakat. Az intellektus mellett megdolgoztatott intuíció és az érzelmi válaszok miatt nagyon fárasztó is tudott lenni a képzésen való jelenlét, de ez az a fajta fáradtság volt, amelynél este úgy érezzük, hogy ez bizony megérte, sőt, kevesebb vagy felületesebb munkával csak elpocsékolt idő lett volna a nap.

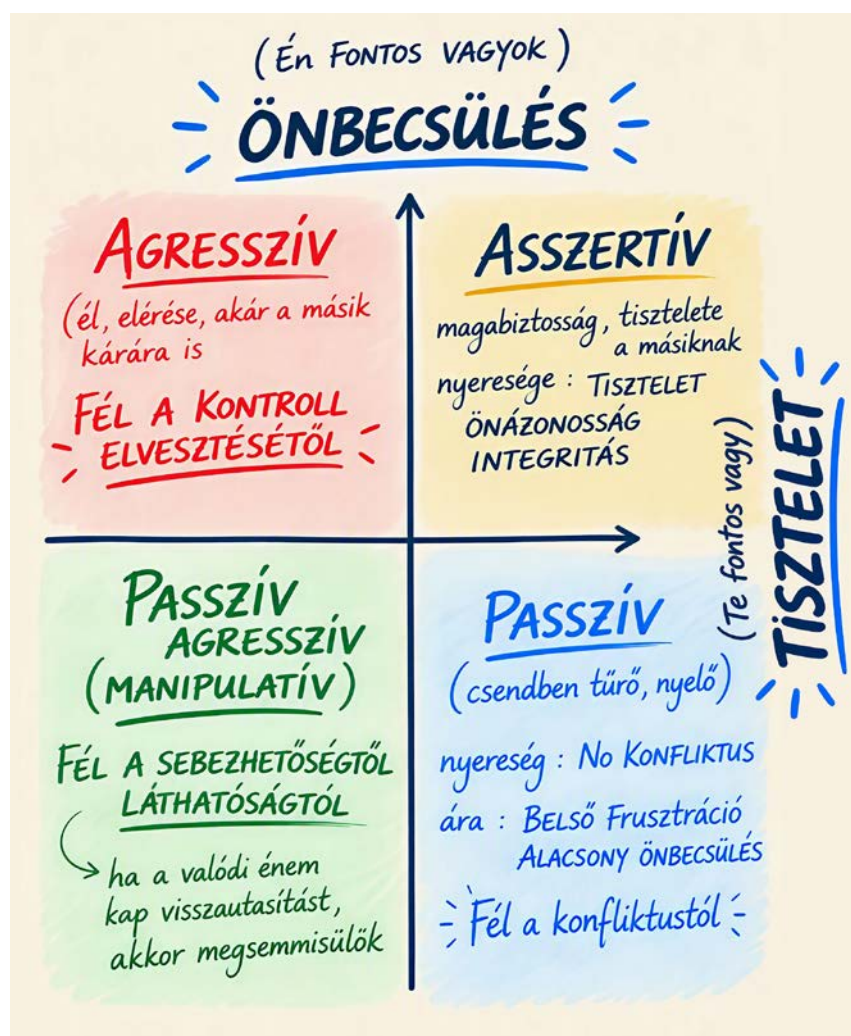
Érdemes már az elején leszögezni: nem lettünk coachok ennyi idő alatt. Viszont gyakoroltuk tudatosítani azokat a helyzeteket, amelyben a coaching célravezető attitűdöt és szemléletet képvisel, megismertünk néhányat a coaching eszköztárából, ezeket kipróbáltuk, magunkra alkalmaztuk, és valós helyzeteken is teszteltük. A coaching alapvetően arra épít, hogy a problémát (akár egy-egy feladat különlegességét, nehézségét) érzékelő, tematizáló személyben megvan a képesség arra, hogy a legjobb megoldást megtalálja a maga számára, csak éppen segítségre vagy még pontosabban inspirációra van szüksége abban, hogy ezt ő is elhiggye, erre felhatalmazottnak érezze magát, a helyzet nyomása alól felszabadulva kreativitását előhívja és cselekvőképességét megélje. Ennek a hogyanja, lépésről lépésre vezető folyamata maga a coaching, amely partnerségben, sőt a partnerek egyenlőségében tud jól kibontakozni. Nagyon sok munkahelyi problémához – legyen az személyhez kapcsolódó vagy akár az egész szervezethez – könnyebb coaching szemléletben közelíteni. Mégpedig úgy, hogy a problémát elismerjük, és önkényes, egyszemélyes saját megoldásunk másokra erőltetése helyett teret engedünk a kolléga vagy az egész közösség kreativitásának, hogy ő vagy ők találjanak fogást a problémán és induljanak el a végleges, mindenkit kielégítő megoldás megtalálása felé. A tanfolyam alkalmat teremtett arra is, hogy a valós problémákat ismerjük fel (ez volt „a drámafaktor lehámozása” – ahogy egy kolléga fogalmazott), hogy a személyiségek különbözőségéből fakadó várható problémákat megelőzzük, vagyis tudatosan figyeljünk a működőképes kis közösségek, csapatok összeállítására.

De nemcsak problémák megoldásában, hanem szervezeti célok elérésében is ugyanúgy hasznosítható az a fókuszáltság, nyíltság, következetesség, lépésre-lépésre történő építkezés, amely a coaching szemléletben a kaoszából rendet, sőt eredményt hoz létre. Konkrét forgatókönyvek, gondolkodási keretek és technikák megismerése tette gyakorlatban is azonnal is használhatóvá az elhangzottakat és gyakoroltakat, saját személyiségünk megismerésére pedig tesztekkel töltöttünk ki és vitattunk meg. A két tanfolyami etap között pedig naponta kaptunk egy-egy kis feladatot – napi mikrotanulást –, amelyek az ismeretek elmélyítését, gyakorlását ösztönözték.

Számomra különösen nagy élmény volt – ún. heuréka pillanat – megérteni, hogy az asszertivitás, amelyről már többször is volt szó az EKE egyesületi tréningjein is, nem kommunikációs stílus, hanem alapvető létezőmód a világban. A kommunikációban való megjelenése csak korona a fejen, de ahhoz nyak, egyenes gerinc és stabil értékekbe gyökerezett (ki)állás kell. Nem a belső önazonosságtól idegen nyelvi kifejezési stílusról van szó, hanem a legtermészetesebb önképviseletről, amelynek önmagam tisztelete, megbe-

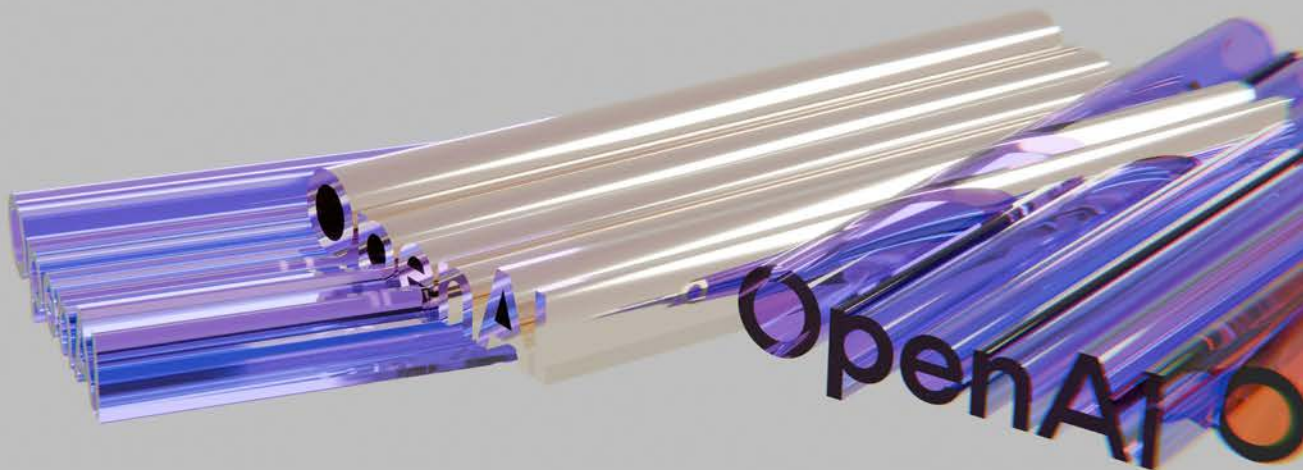
csülése és megőrzése-védelvezése az alapja. Nem erőlködés, hanem erő, mert az egyén hitelességén alapul. Vagyis például az agy-szív-tengely stabilitásán, amelyben legalább annyi figyelmet kap az egyén, amennyit a környezetének odaszentel. A befele irányított figyelem saját érzés- és gondolatvilágára irányul – a „mit érzek? mit gondolok? mit teszek?” kérdések hármassága mentén kapuőrként vigyázza a belső békét, stabilitást és önazonosságot –, a környezetének szentelt figyelem pedig felöleli a feladatokat, a kollégákat, a problémákat. Ezek egyensúlyából következik az asszertivitás és az annak megfelelő kommunikáció. Ebben az értelemben nem az a fontos, hogy az egyén nyerjen, hiszen nem lehet minden csatát megnyerni, minden helyzetet maximálisan jól kezelni, de lehet hitelesnek maradni a veszteségben és kudarcban is. Ez elég is, ahogy Mérei Ferenc mondta: „A sikeres élet titka egyszerű, nem kell mindig jól járni.”

És ez sem utolsó dolog: a tanfolyam végén a lehető legkreatívabb csoportmunkával adtunk számat az ismereteinkről, sőt egyszerre vizsgáztattunk és vizsgáztunk. Hogyan? Aki kíváncsi, járjon utána – figyelje a Könyvtári Intézet felhívásait.

DR. BÁLINT ÁGNES
Debreceni Református
Hittudományi Egyetem
Maróthi György Könyvtára

Az illusztráció a beküldött rajz alapján AI használatával készült.

Az EKE szakmai napja 2026. október 22.

Országos Könyvtári Stratégia – egyházi könyvtári szemmel

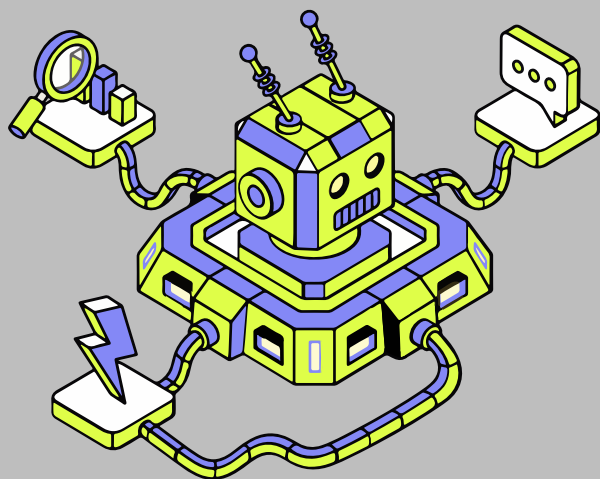
Az Országos Könyvtári Stratégia: 2027–2031 dokumentum konzultációs változata szakmai véleményezésébe kapcsolódhatnak be a kollégák. Közös gondolkodásra hívjuk az egyházi könyvtárosokat, hogy mondják el meglátásaikat, véleményüket, kritikájukat, javaslataikat a készülő stratégiával kapcsolatban! A Stratégia bemutatását követően kerekasztal-beszélgetésre kerül sor. Az Országos Könyvtári Stratégiát bemutatja: Gerencsér Judit (OSZK megbízott főigazgatója)

Az MI: barát vagy ellenség?

A mesterséges intelligencia nem a jövő, hanem a jelen: könyvtárainkban és gyűjteményeinkben egyre több olyan feladattal találkozunk, ahol az MI-eszközök valós segítséget nyújthatnak. A digitalizálástól a tartalmi feltáráson és az állományvédelmen át egészen a kutatástámogatásig és a felhasználói szolgáltatásokig szinte nincs olyan terület, amelyet ne érintene ez a technológiai fordulat.

De hol a helyünk ebben az új világban? Az MI: barát vagy ellenség? – Az MI és a könyvtárak című szakmai napunk célja, hogy átfogó képet adjon a mesterséges intelligencia kulturális örökségi intézményekben betöltött jelenlegi és jövőbeli szerepéről.

Előadók segítségével nemcsak az MI társadalmi-pszichológiai hatásait járjuk körül, hanem a könyvtár- és információtudományi alkalmazási lehetőségeket helyezzük a középpontba. Konkrét példákon keresztül mutatjuk be a szektorban már zajló sikeres projekteket, amelyekhez az egyházi gyűjteményeknek is érdemes kapcsolódniuk.

A rendezvény tervezett előadói:

GÖSY LÁSZLÓ,
HEGEDŰS ISTVÁN,
KISS TAMÁS,
PLÉH CSABA,
VEREBICS JÁNOS,
KÉPES GÁBOR
és Z. KARVALICS LÁSZLÓ

Várjuk szeretettel rendezvényünkre!

